

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Β΄ Λυκείου

Θεματική ενότητα:

Η πόλη στη λογοτεχνία

Τίτλος:

«Ρέθεμνος, μια μικρή πολιτεία»

Συγγραφή: ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΩΤΣΑΚΗ

Εφαρμογή: ΒΑΡΒΑΡΑ ΡΟΥΣΣΟΥ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2015

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Ρέθεμνος, μια μικρή πολιτεία.

Εφαρμογή σεναρίου

Βαρβάρα Ρούσσου

Δημιουργία σεναρίου

Καλλιόπη Κωτσάκη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

Τάξη

Β΄ Λυκείου

Σχολική μονάδα

Πρότυπο Πειραματικό Γενικό Λύκειο Ηρακλείου Κρήτης

Χρονολογία

Από 04-03-2015 έως 03-04-2015

Διδακτική/θεματική ενότητα

—

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

Οκτώ (8) ώρες

Χώρος

Ι. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας με διαδραστικό πίνακα, εργαστήριο πληροφορικής.

Εκτός σχολείου: πόλη του Ρεθύμνου.

Π. Εικονικός χώρος: ιστολόγιο τάξης.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Η εφαρμογή του σεναρίου απαιτούσε την εξοικείωση του εκπαιδευτικού και της τάξης με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο, αλλά και τον συνδυασμό διδακτικών μεθόδων (εισήγηση, κατευθυνόμενος διάλογος, καταιγισμός ιδεών). Επίσης, απαιτούσε, τόσο από τον εκπαιδευτικό όσο και από τους μαθητές, την εξοικείωση με τη διαχείριση ιστολογίου (ανάρτηση εργασιών, διάλογος και συνεργασία των μαθητών μεταξύ τους και με τον εκπαιδευτικό), γνώση του Word (για την επεξεργασία κειμένου) και του PowerPoint ως προγράμματος δημιουργίας παρουσιάσεων. Επιπλέον, απαιτούνταν γνώση λογισμικών για επεξεργασία φωτογραφιών, δημιουργία φωτοκολάζ και ψηφιακού βιβλίου. Ο καθηγητής πληροφορικής έπρεπε να καθοδηγήσει την τάξη προς τα κατάλληλα διαδικτυακά εργαλεία, ώστε να φέρουν οι μαθητές σε πέρας την εργασία τους.

Για την εφαρμογή του σεναρίου ήταν απαραίτητη η διαδικτυακή και έντυπη πρόσβαση στο έργο του Π. Πρεβελάκη, *Το χρονικό μιας πολιτείας*. Η διαδικτυακή πρόσβαση είναι δυνατή μέσω της ιστοσελίδας η οποία δημιουργήθηκε για τον [Παντελή Πρεβελάκη](#) το 2009, με αφορμή τον εορτασμό των εκατό χρόνων από τη γέννησή του. Επομένως, οι μαθητές μπορούν να διαβάσουν το βιβλίο και στην ηλεκτρονική μορφή του ([Π. Πρεβελάκη, Το χρονικό μιας πολιτείας](#)).

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Καλλιόπη Κωτσάκη, Ρέθεμνος, μια μικρή πολιτεία, Νεοελληνική Λογοτεχνία Β΄ Λυκείου, 2013.

Το σενάριο αντλεί

—

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Όπως προτεινόταν και στο αρχικό σενάριο, η εφαρμογή έγινε σε τρεις φάσεις. Η πρώτη φάση ήταν η προαναγνωστική, κατά την οποία οι μαθητές προετοιμάστηκαν για το σενάριο και γνώρισαν την πόλη του Ρεθύμνου, ενώ παράλληλα ήρθαν σε επαφή με το βιβλίο του Π. Πρεβελάκη. Πριν όμως από τη φάση αυτή, προηγήθηκε η γνωριμία με το βιβλίο: ανακοινώθηκε στους μαθητές η εφαρμογή του σεναρίου, δόθηκε η ηλεκτρονική διεύθυνση της ιστοσελίδας για τον Π. Πρεβελάκη και συστήθηκε στους μαθητές η ανάγνωση τουλάχιστον του πρώτου μέρους του βιβλίου (σ. 11-75). Ανάμεσα σε αυτήν τη σύντομη ενημέρωση και την πρώτη φάση μεσολάβησε μία εβδομάδα, ούτως ώστε η τάξη να έχει τον χρόνο να επεξεργαστεί το κείμενο.

Στη δεύτερη φάση έγινε η επεξεργασία του βιβλίου *Το χρονικό μιας πολιτείας*, καθώς και η γνωριμία με την πόλη του Ρεθύμνου, μέσω του κειμένου αυτού. Η τρίτη φάση έκλεισε με εκπαιδευτική εκδρομή στο Ρέθυμνο, κατά τη διάρκεια της οποίας οι μαθητές φωτογράφησαν τα σημεία-μνημεία τα οποία αναφέρονται στο βιβλίο, εντόπισαν εκείνα που δεν υπάρχουν σήμερα ή έχουν αλλάξει ονομασία και συγκέντρωσαν το οπτικό υλικό για τον ηλεκτρονικό τουριστικό οδηγό τους. Η επεξεργασία του φωτογραφικού υλικού έγινε με λογισμικά όπως το [Photo Collage](#), το Microsoft Autocollage, το Picasa και το [FlipSnack](#). Επίσης, έγινε συζήτηση με τη συντάκτρια του σεναρίου. Μετά από την εκδρομή αυτή, ακολούθησε η ολοκλήρωση των εργασιών των ομάδων.

Η δυνατότητα πρόσβασης στην έντυπη έκδοση καλύφθηκε με τη χρήση ενός αντιτύπου από την προσωπική βιβλιοθήκη της εκπαιδευτικού και με δανεισμό δύο αντιτύπων από τη Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου για τους μαθητές που δεν είχαν πρόσβαση στο διαδίκτυο από το σπίτι.

Από την εφαρμογή του σεναρίου θεωρήθηκε σκόπιμο να εξαιρεθεί η μελέτη της ποιητικής συλλογής του Γιώργη Καλομενόπουλου, *Ποιήματα*, η οποία αναφέρεται στην πόλη του Ρεθύμνου. Αυτό έγινε αφενός για λόγους οικονομίας χρόνου και

αφετέρου, επειδή η συγκεκριμένη τάξη δείχνει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την πεζογραφία και εστίασε την προσοχή της στο βιβλίο του Πρεβελάκη. Εξάλλου, οι γλωσσικές δυσκολίες του βιβλίου, όπως και η ανάγκη συζήτησης και επεξηγήσεων, απαιτούσαν την επικέντρωση σε αυτό. Συμπληρωματικά οι μαθητές μελέτησαν τουριστικούς οδηγούς σχετικούς με το Ρέθυμνο.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η σχέση λογοτεχνίας-πόλης είναι παλαιά και σημαντική. Η πόλη είναι ένα κείμενο-παλίμνηστο, το οποίο γράφεται και επανεγγράφεται στη ροή της ιστορίας. Μέσω της λογοτεχνίας, τα μνημεία και οι χώροι γίνονται σκηνικό δράσης, αφηγούνται την ιστορία τους στον χρόνο. Μέσα από τη μελέτη τέτοιων κειμένων, οι μαθητές αποκτούν άλλη οπτική για την πόλη που αποτελεί το επίκεντρο της μελέτης τους. Επομένως, λογοτεχνία, ιστορία και πόλη συνδέονται στενά. Στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι ενδιαφέρον, χρήσιμο και παιδαγωγικά επωφέλεις να ανιχνεύσουν οι μαθητές αυτήν τη σχέση, μελετώντας κείμενο/α σχετικό/ά με την πόλη τους. Η τοπική ιστορία και η λογοτεχνία, συνδυασμένες με βιωματικές δράσεις καθώς και με τη χρήση Η/Υ, κινούν το ενδιαφέρον των μαθητών, και αυτό είναι πιθανό να έχει ενδιαφέροντα γνωστικά αποτελέσματα, όπως τουλάχιστον έγινε αντιληπτό από την εφαρμογή του παρόντος σεναρίου.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με την εφαρμογή του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να γνωρίσουν καλύτερα μια γειτονική πόλη με μακρά ιστορία, όπως η δική τους, με όχημα ένα λογοτεχνικό βιβλίο το οποίο αναφέρεται σε αυτήν,
- να κατανοήσουν πως η νοσταλγία για τον γενέθλιο τόπο είναι καθοριστική για τον τρόπο με τον οποίο κάποιος, και μάλιστα ένας λογοτέχνης, βλέπει την

πόλη του, όταν αυτή έχει πλέον αλλάξει ριζικά. Η νοσταλγία αυτή αφορά και τις παλαιότερες, περασμένες πια εποχές,

- να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της συλλογικής μνήμης της πόλης, η οποία, συχνά χωρίς να είναι εμφανής, επηρεάζει τη διαμόρφωση της προσωπικότητας και της ιδεολογίας του κάθε πολίτη,
- να κατανοήσουν την ιδιαίτερη, καθοριστική σχέση του ατόμου με την πόλη του.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Με την εφαρμογή του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να διαβάσουν την πόλη ως «κείμενο», στο οποίο ο χώρος και ο χρόνος μετατρέπονται σε λέξεις,
- να αντιληφθούν τον χώρο, τον χρόνο, τους ανθρώπους και τις μεταξύ τους σχέσεις ως βασικές συνιστώσες, τόσο της πραγματικής όσο και της λογοτεχνικής πόλης,
- να γνωρίσουν τις αφηγηματικές τεχνικές και τα εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για να δημιουργηθεί η λογοτεχνική πόλη: τύπος αφηγητή, αφηγηματικοί τρόποι, σημασία της περιγραφής και της αφήγησης, εκφραστικά μέσα και αιτιολόγησή όλων των παραπάνω,
- να αντιληφθούν τον λαϊκό λόγο της αφήγησης στην παρουσίαση της λογοτεχνικής πόλης.

Γραμματισμοί

Με την ολοκλήρωση της εφαρμογής του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- να συγκρίνουν τη λογοτεχνική με την πραγματική πόλη και με τη σύγκριση αυτή, μέσω της δικής τους ανάγνωσης της πόλης, να αναδεικνύουν μια νέα, διαφορετική και προσωπική πόλη,

- να αντιλαμβάνονται τη σχέση της οικογενειακής ιστορίας με την πόλη και τον τρόπο με τον οποίο το προσωπικό γίνεται συλλογικό,
- να εντοπίζουν τα στοιχεία που δομούν τη λογοτεχνική πόλη του Ρεθύμνου (χώροι, πρόσωπα, γεγονότα), καθώς και να διερευνήσουν τον τρόπο με τον οποίο η λογοτεχνία «κατασκευάζει» τη λογοτεχνική πόλη,
- να αναδεικνύουν την ανθρωπογνωσία της λογοτεχνικής πόλης,
- να αναφέρονται προφορικά ή γραπτά, με κείμενα απλά ή πολυτροπικά, στην αναπαράσταση του Ρεθύμνου,
- να συνεργαστούν πρώτα μεταξύ τους και κατόπιν με την εκπαιδευτικό στο ιστολόγιο του μαθήματος, καθώς αναρτούν τις εργασίες τους και ανταλλάσσουν απόψεις.

Επίσης, με την αξιοποίηση των ΤΠΕ επιδιώχθηκε οι μαθητές να είναι σε θέση:

- να αναζητούν πληροφορίες στους κατάλληλους δικτυακούς τόπους Mozilla Firefox, Google Chrome, μέσω της μηχανής αναζήτησης Google, κ.ά.,
- να αναζητούν στα ηλεκτρονικά λεξικά (Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας) τη χρήση, την ερμηνεία και την ετυμολογία λέξεων και εκφράσεων, με στόχο την ανάπτυξη και τη βελτίωση της εκφραστικής τους ικανότητας,
- να μπορούν να εκφράζουν σκέψεις, ιδέες και συναισθήματα μέσω πολυτροπικών κειμένων, καθώς και με τον συνδυασμό κειμένου με φωτογραφία ή βίντεο, είτε με παρουσίαση που μετατρέπεται σε βίντεο με το πρόγραμμα [iSpring Free](#), είτε με δημιουργία ψηφιακού βιβλίου με τη χρήση του λογισμικού [FlipSnack](#), είτε, τέλος, με τη δημιουργία ψηφιακού κολάζ με την αξιοποίηση του [Photo Collage](#). Οι μαθητές αξιοποιούν τη φωτογραφία ως μέσο έκφρασης από κοινού με το κείμενο και, αφού επιλέξουν το κατάλληλο υλικό, δημιουργούν πολυτροπικά κείμενα τα οποία αναδεικνύουν πληρέστερα τη δική τους ανάγνωση της λογοτεχνικής αλλά και της πραγματικής πόλης.

Διδακτικές πρακτικές

Η εφαρμογή, με βάση και το αρχικό σενάριο, πραγματοποιήθηκε σε τρεις φάσεις. Στην Α' φάση, την προαναγνωστική, οι μαθητές κατατοπίστηκαν σχετικά με το σενάριο και τους στόχους του, καθώς και αναφορικά με το βιβλίο του Π. Πρεβελάκη, *Το χρονικό μιας Πολιτείας*, ενώ συζήτησαν τις εμπειρίες τους από το Ρέθυμνο. Επομένως, χρησιμοποιήθηκαν συνδυαστικά διάφορες διδακτικές πρακτικές: ο κατευθυνόμενος διάλογος και ο καταγισμός ιδεών χρησιμοποιήθηκαν είτε για να ανακτήσει η τάξη βιωμένη εμπειρία και γνώση για το Ρέθυμνο είτε για να λάβουν κάποιες πληροφορίες για την πόλη οι ελάχιστοι εκείνοι μαθητές που δεν τη γνώριζαν καθόλου.

Η Β' φάση στηρίχθηκε κατά κύριο λόγο στην ομαδοσυνεργατική μέθοδο, με φθίνουσα καθοδήγηση από την εκπαιδευτικό. Σε κάποιες περιπτώσεις χρησιμοποιήθηκε η εισήγηση, προκειμένου οι ομάδες να κατανοήσουν δραστηριότητες ή σημεία του βιβλίου που είχαν δυσκολίες.

Η Γ' φάση βασίστηκε και πάλι στην ομαδοσυνεργατική μέθοδο. Οι μαθητές για να δημιουργήσουν τον δικό τους τουριστικό οδηγό της πόλης συνέδεσαν την πόλη της λογοτεχνίας και του παρελθόντος με την πόλη της πραγματικότητας και του σήμερα μέσω φωτογραφιών.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Στο συγκεκριμένο τμήμα είχε εφαρμοστεί, κατά το πρώτο τετράμηνο, το σενάριο «Ταξίδια εμπρός μου ξάνοιξαν τον κόσμο ολό» που ήταν βασισμένο, όπως και το παρόν, σε αρχικό συνταγμένο σενάριο αναφορικά με την ταξιδιωτική λογοτεχνία. Αυτό αποτέλεσε αφορμή για την εφαρμογή του παρόντος σεναρίου, το οποίο επίσης συνδέεται με το ταξίδι, υπό την έννοια της γνωριμίας με τον τόπο. Μια ακόμη αφορμή για την εφαρμογή στάθηκε η ανάγκη γνωριμίας με τη γειτονική πόλη του Ηρακλείου, το Ρέθυμνο, την οποία οι έφηβοι μαθητές αντιμετωπίζουν είτε ως

τουριστικό προορισμό, με επίκεντρο μόνον τα τουριστικά κέντρα διασκέδασης, είτε ως μελλοντικό τόπο σπουδών, για τον οποίον όμως δεν γνωρίζουν παρά ελάχιστα. Μέσω του βιβλίου *Το χρονικό μιας πολιτείας*, οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να αντιληφθούν την ιστορικότητα της πόλης του Ρεθύμνου, η οποία αποδίδεται νοσταλγικά. Τέλος, η διαρκής αναγκαιότητα να συνδέεται η λογοτεχνία με οικείους τόπους και, ει δυνατόν, με την τοπική ιστορία, με σκοπό να κινητοποιεί τους μαθητές και να αποκτά βιωματικό χαρακτήρα, αποτέλεσε κίνητρο για την εφαρμογή του σεναρίου. Η έννοια της πόλης εξάλλου, και μάλιστα της πόλης στη λογοτεχνία ή της λογοτεχνικής πόλης, εκείνης δηλαδή που κατασκευάζει η λογοτεχνία συνήθως πάνω στην πραγματική, με γνώμονα τον χώρο, την ιστορία και τα πρόσωπα, ήταν πάντα ένα γοητευτικό θέμα που μπορεί να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μαθητών.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Η διδασκαλία της λογοτεχνίας με άξονα τον χρόνο αγνοεί τη διασταύρωση με τη συνιστώσα του τόπου. Οι μαθητές στην αρχή του σχολικού έτους ήρθαν σε επαφή με την ιστορική διάσταση της λογοτεχνίας, καθώς διδάχθηκαν, με την κατασκευή χρονογραμμής, τα ρεύματα του ρεαλισμού και του νατουραλισμού αλλά και την ανάπτυξη της ηθογραφίας και του μυθιστορήματος της γενιάς του '30 στον χρονικό άξονα. Ομοίως, το προηγούμενο σχολικό έτος είχαν διδαχθεί τη χρονική πορεία της ποίησης από την παράδοση στον μοντερνισμό, στο πλαίσιο της διδακτικής ενότητας «Παράδοση και μοντερνισμός». Ωστόσο, παραβλέφθηκε, όπως συμβαίνει συνήθως, η παράμετρος του τόπου. Πώς η ιδιαίτερη αυτή συνιστώσα τροποποιεί ή παράγει λογοτεχνικό λόγο; Η ενδιαφέρουσα ταύτιση τόπων και λογοτεχνών, όπως π.χ. της Σκιάθου με τον Αλ. Παπαδιαμάντη, την οποία οι μαθητές είχαν ήδη διδαχθεί, είχε ως συνέχεια τη σύνδεση του Πρεβελάκη με το Ρέθυμνο, ώστε να γίνει αντιληπτή η στενή σχέση δημιουργού-τόπου. Παράλληλα, με το παρόν σενάριο συσχετίζεται ο τόπος όχι μόνον με τον λογοτέχνη, αλλά με την ίδια την ιστορία, η οποία –στην περίπτωση των συγκεκριμένων μαθητών– είναι η ιστορία του τόπου τους (της Κρήτης).

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Αξιοποιώντας τις ΤΠΕ επιδιώχθηκε οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- να αναζητούν πληροφορίες σε συγκεκριμένους διαδικτυακούς τόπους και με διάφορους τρόπους (H/Y με σύνδεση στο διαδίκτυο, φυλλομετρητής Mozilla Firefox, Google Chrome, μηχανή αναζήτησης Google, Youtube),
- να αντιλαμβάνονται ότι όλες οι διαδικτυακές πηγές δεν είναι ούτε το ίδιο σημαντικές ούτε το ίδιο έγκυρες, και για τις εργασίες τους πρέπει να καταφεύγουν στις πλέον έγκυρες πηγές,
- να χρησιμοποιούν ηλεκτρονικά λεξικά ([Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#), [http://www.photocollage.com/disclaimer/Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](http://www.photocollage.com/disclaimer/Πύλη_για_την_Ελληνική_Γλώσσα)) αναζητώντας την ερμηνεία και την ετυμολογία λέξεων και εκφράσεων κατά την ανάγνωση λογοτεχνικών έργων,
- να δημιουργούν πολυτροπικά κείμενα, είτε συνδυάζοντας ένα παραδοσιακό, λεκτικό κείμενο με ήχο και εικόνα με τη χρήση υπερσυνδέσμων, είτε μετατρέποντας παρουσιάσεις δημιουργημένες με λογισμικό παρουσιάσεων σε βίντεο με το πρόγραμμα [iSpring Free](#). Επίσης, να δημιουργούν ψηφιακό βιβλίο με τη χρήση του λογισμικού [FlipSnack](#), ή ψηφιακό κολλάζ με το [Photo Collage](#),
- να επικοινωνούν μεταξύ τους και με τον εκπαιδευτικό στο ιστολόγιο του μαθήματος, καθώς και να αναρτούν τις εργασίες τους και να συνεργάζονται.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Πρεβελάκης Παντελής, [Το χρονικό μιας Πολιτείας](#), Αθήνα, Εστία, 1993.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Άλλα κείμενα

Καστρινάκη Αγγέλα, «Ο λαϊκότροπος λόγος και το Χρονικό μιας Πολιτείας», Μνήμη Παντελή Πρεβελάκη – Νίκου Καζαντζάκη, 43-57. Ρέθυμνο: ΙΛΕΡ 2000.

Πρεβελάκης Παντελής, «Το Ρέθεμνος ως ύφος ζωής». Στο: *Δείχτες Πορείας. Δώδεκα Κείμενα*, 43-66. Αθήνα: Εστία 1985.

Τρούλης Μιχάλης, *Ταξιδεύοντας στο Ρέθυμνο*, 61-140. Καλαϊτζάκης: Ρέθυμνο 2011.

Ιστοσελίδες

2009 Παντελής Πρεβελάκης, 100 χρόνια από τη γέννησή του, <http://www.prevelakis.gr/>

[Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής \(Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα\)](#)

[Λογοτεχνία και Πόλεις \(Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα\)](#)

[Δήμος Ρεθύμνης](#)

[Εικονική περιήγηση στο Ιστορικό Κέντρο του Ρεθύμνου](#)

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α΄ Φάση: Πριν την ανάγνωση

1^η ώρα

Κατά την 1^η ώρα εφαρμογής του σεναρίου, ανακοινώθηκε από την εκπαιδευτικό στην ολομέλεια του τμήματος το περιεχόμενο και, σε γενικές γραμμές, οι στόχοι του σεναρίου. Η εκπαιδευτικός έδειξε στην τάξη το βιβλίο του Παντελή Πρεβελάκη *Το χρονικό μιας πολιτείας* γνωστοποιώντας ότι για τις επόμενες οκτώ (8) διδακτικές ώρες θα αποτελούσε το κύριο ανάγνωσμά μας. Μέσω της πόλης του παρελθόντος, την οποία παρουσίασε ο Πρεβελάκης, θα επιχειρούσαμε να δούμε την παλιά πόλη και να τη συγκρίνουμε με την εμπειρία μας από την τωρινή πόλη του Ρεθύμνου. Οι μαθητές δεν φάνηκαν ιδιαίτερα πρόθυμοι και ρώτησαν πώς και γιατί επιλέχθηκε το Ρέθυμνο. Η διδάσκουσα ρώτησε εάν οι μαθητές προτιμούσαν να ασχοληθούν με την πόλη στην οποία ζουν, το Ηράκλειο, ή να συνδυάσουμε και να επεκτείνουμε το σενάριο και στις δύο πόλεις. Η ολομέλεια, αφού συνεδρίασε για λίγο, συμφώνησε να εφαρμοστεί το σενάριο με άξονα το Ρέθυμνο και το βιβλίο του Πρεβελάκη, γιατί το τελευταίο, όπως είπαν ορισμένοι μαθητές, «είναι μικρό και δεν θα κουραστούμε». Επιπλέον, ζήτησαν

το επιστέγασμα του σεναρίου να είναι μια εκδρομή στο Ρέθυμνο, προκειμένου να δουν από κοντά τα όσα θα μελετούσαν.

Ζητήθηκε από τους μαθητές να δώσουν τη δική τους εικόνα για την πόλη από την προσωπική τους εμπειρία. Με καταιγισμό ιδεών σημειώθηκαν στον πίνακα οι λέξεις και φράσεις που αποτύπωναν τη γενική εικόνα την οποία είχε η τάξη για τη γειτονική πόλη. Με βάση τη βιωματική αυτή γνώση των μαθητών, και εφόσον θα διάβαζαν το *Χρονικό μιας πολιτείας*, ρωτήθηκαν αν ήθελαν να φτιάξουν έναν νέο, δικό τους ψηφιακό οδηγό της πόλης. Η απάντηση ήταν καταφατική. Ζητήθηκε να σκεφτεί κάθε ομάδα την αισθητική και το περιεχόμενο που θα ήθελε για τον οδηγό αυτό.

Μια ομάδα πέντε αγοριών, χωρίς ιδιαίτερη αγάπη για τη λογοτεχνία αλλά με ευχέρεια, και κλίση στην τεχνολογία, τη χρήση της και γνώση των κατάλληλων εργαλείων ανέλαβε την τελική μορφή σε συνεννόηση με τις άλλες ομάδες. Η 5^η, επομένως, ομάδα θα διάβαζε όλες τις εργασίες των υπολοίπων, θα διερευνούσε τους οδηγούς του εμπορίου και θα αναλάμβανε να χρησιμοποιήσει εκείνα τα κείμενα που θα θεωρούσε η ολομέλεια κατάλληλα, πάντοτε σε συσχέτισμό με το βιβλίο. Μάλιστα, προτάθηκε ως τίτλος ο ακόλουθος: «Με οδηγό τον Πρεβελάκη στο Ρέθυμνο του χτες και του σήμερα».

Κατόπιν, η εκπαιδευτικός προέβαλε στον διαδραστικό πίνακα παλιές και νέες φωτογραφίες από την πόλη του Ρεθύμνου καθώς και το *Χρονικό μιας πολιτείας*, το οποίο είχε αποθηκευτεί στον υπολογιστή της τάξης και μπορούσε επίσης να προβληθεί στον διαδραστικό πίνακα. Οι μαθητές ρωτήθηκαν για τις λέξεις «χρονικό» και «πολιτεία». Καταγράφηκαν οι απαντήσεις τους, ενώ δύο μαθητές άνοιξαν το [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#), προκειμένου να επιβεβαιώσουν την ερμηνεία που είχαν δώσει στις λέξεις [Χρονικό](#) και [Πολιτεία](#).

Η εκπαιδευτικός κατηύθυνε τους μαθητές στη χρήση του Λεξικού και τους παρακίνησε να το χρησιμοποιούν και κατά την ανάγνωση του βιβλίου, διότι θα είχαν σίγουρα άγνωστες λέξεις. Η διαδικασία ηλεκτρονικής αναζήτησης των λέξεων

φάνηκε οικεία αλλά και ενδιαφέρουσα στους μαθητές, οι οποίοι αναζήτησαν και τη λέξη «Ρέθυμνο», χωρίς αποτέλεσμα. Η εκπαιδευτικός εξήγησε ότι το Λεξικό αυτό δεν είναι μηχανή αναζήτησης, αλλά βασίζεται σε λήμματα, όπως ένα έντυπο Λεξικό. Η τάξη παρατήρησε ότι η λέξη «χρονικό» χρησιμοποιείται σε συνδυασμό και με άλλους τύπους, όπως π.χ. *Το χρονικόν του Μορέως*. Το μαθησιακό όφελος της ώρας αυτής ήταν όχι τόσο η ανάκληση της εμπειρίας σχετικά με το Ρέθυμνο, όσο η εξοικείωση των μαθητών με τη χρήση του ηλεκτρονικού λεξικού.

Στο τέλος της ώρας, οι μαθητές έλαβαν το [1^ο Φύλλο εργασίας](#) (κοινό για όλους) και σημείωσαν την ηλεκτρονική διεύθυνση της σελίδας για τον Πρεβελάκη, στην οποία θα έβρισκαν και θα διάβαζαν το Α' μέρος του βιβλίου (σ. 11-75). Δόθηκε επίσης στις ομάδες το κοινό [βοηθητικό φύλλο ανάγνωσης του Α' μέρους](#).

Συμπληρώνοντας το [1^ο Φύλλο εργασίας](#) οι μαθητές θα ανακαλούσαν την προσωπική τους εμπειρία και γνώση σχετικά με το Ρέθυμνο του σήμερα.

Β' Φάση: Κυρίως ανάγνωση

2^η ώρα

Τη 2^η διδακτική ώρα του σεναρίου, η οποία διεξήχθη στο εργαστήριο της πληροφορικής, οι μαθητές είχαν ήδη χωριστεί σε τρεις ομάδες των τεσσάρων ατόμων και δύο των πέντε ατόμων. Η εκπαιδευτικός ρώτησε την ολομέλεια της τάξης αν όλοι είχαν διαβάσει το Α' μέρος του *Χρονικού* με βάση το φύλλο ανάγνωσης ([βοηθητικό φύλλο ανάγνωσης του Α' μέρους](#)) που είχε διανεμηθεί στους μαθητές. Σε δύο ομάδες υπήρχαν μαθητές οι οποίοι δεν το είχαν διαβάσει καθόλου, ενώ κάποιοι άλλοι το είχαν διαβάσει βιαστικά· οι υπόλοιποι είχαν ανταποκριθεί. Στο σύνολο των είκοσι δύο μαθητών, οι δεκαεπτά είχαν ακολουθήσει τις οδηγίες. Ένας μαθητής είχε φέρει, με δική του πρωτοβουλία, και ένα αντίτυπο του βιβλίου, δανεισμένο από τη Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη. Σχολιάστηκε το αντίτυπο, από τις εκδόσεις Γαλαξίας, και συζητήθηκαν οι λόγοι για τους οποίους επιλέχθηκε το βιβλίο αυτό: ντόπιος συγγραφέας, αναφορά στην πόλη του Ρεθύμνου, στοιχεία ιστορίας του Ρεθύμνου, «κλασικός» συγγραφέας, δήλωσε κάποιος μαθητής.

Η εκπαιδευτικός έλαβε αφορμή από τη συζήτηση και ρώτησε ποια εντύπωση είχε σχηματίσει η τάξη από την ανάγνωση του κειμένου. Οι μαθητές δεν είχαν ενθουσιαστεί. Το κείμενο τούς φάνηκε ενδιαφέρον, αλλά μάλλον «περιέργο» ως προς το λεξιλόγιο. Κατόπιν, η εκπαιδευτικός ρώτησε κάθε ομάδα ποια σημεία του Α' μέρους παρουσίασαν λεξιλογικές ή νοηματικές δυσκολίες, οι οποίες απαιτούσαν διευκρινίσεις και επεξηγήσεις. Υπήρχαν αρκετές απορίες: για κάποιες από αυτές, η τάξη παραπέμφθηκε στο Λεξικό, έτσι ώστε οι μαθητές να έχουν την ευκαιρία να εμπεδώσουν τη χρήση του, ενώ σε κάποιες άλλες απάντησε η διδάσκουσα. Η διαδικασία ήταν χρονοβόρα και έτσι δεν προχώρησε αρκετά η επεξεργασία του Α' μέρους του βιβλίου.

Στη συνέχεια, προβλήθηκε στον διαδραστικό πίνακα¹ η αφιερωμένη στον Πρεβελάκη [ιστοσελίδα](#) του ΕΚΕΒΙ, στην οποία υπήρχαν στοιχεία για το βιβλίο, προκειμένου να γίνει μια ανακεφαλαίωση. Κάποιοι μαθητές ανέλαβαν την αφήγηση του Α' μέρους και ένας άλλος μαθητής, με τη βοήθεια της ιστοσελίδας, τοποθέτησε την αφήγηση στο χρονικό της πλαίσιο, ώστε να γίνει κατανοητό σε ποια εποχή επιχειρεί να αναπαραστήσει την εικόνα του Ρεθύμνου ο Πρεβελάκης. Προς το τέλος της ώρας, κάθε ομάδα άρχισε να επεξεργάζεται το Α' μέρος του *Χρονικού*, με τις δραστηριότητες του φύλλου εργασίας.

Η 1^η ομάδα προσανατολίστηκε στις σελίδες 11-15 του *Χρονικού*, που έχουν τον ρόλο του προλόγου. Διαβάζοντας τις σελίδες αυτές, παρακινήθηκαν να σημειώσουν με βάση το κείμενο: α) την όψη της πόλης που πρόκειται να προβληθεί στη συνέχεια του κειμένου και β) την προοπτική του αφηγητή. Επίσης, εντόπισαν και κατέγραψαν το κίνητρο για τη συγγραφή αυτού του βιβλίου. Οι δραστηριότητες καταγράφονται στο [Φύλλο εργασίας](#) που δόθηκε στους μαθητές. Επιπλέον, η ομάδα αυτή είχε αναλάβει τη συγγραφή του προλόγου για τον ψηφιακό οδηγό για την πόλη του Ρεθύμνου. Παράλληλα, η ομάδα είχε αναλάβει τη δημιουργία κολάζ με εικόνες και

¹ Και η αίθουσα πληροφορικής του σχολείου μας διαθέτει διαδραστικό πίνακα, πράγμα που εξυπηρετούσε ακόμα περισσότερο τη διδασκαλία.

φωτογραφίες από το διαδίκτυο για την οπτικοποίηση του αποσπάσματος του *Χρονικού*, το οποίο η ομάδα επεσήμανε πως έχει τον ρόλο του προλόγου.

Η 2^η ομάδα καθοδηγήθηκε να προσέξει μέσα από την «μικροϊστορία» των πολιτών του Ρεθύμνου, επιφανών και μη, το ιστορικό κοινωνικό πλαίσιο του ξεπεσμού της πολιτείας. Η ομάδα αυτή χρειάστηκε τη βοήθεια της εκπαιδευτικού για να εστιάσει τόσο στις αφηγηματικές τεχνικές όσο και στον λαϊκό λόγο που υιοθετεί ο αφηγητής, προκειμένου να αποδώσει την καθημερινή ιστορία κάποιων από τους κατοίκους της πόλης. Μέσα από τις δραστηριότητες του [φύλλου εργασίας της ομάδας](#), οι μαθητές προσπάθησαν να εντοπίσουν τη «μικροϊστορία» των πολιτών του Ρεθύμνου (την όψη, τις ασχολίες, τις αρετές). Στη συνέχεια, ανέλαβαν ως εργασία τη δημιουργία μιας παρουσίασης με φωτογραφίες επώνυμων και μη πολιτών, οι οποίες θα απεικόνιζαν τα πρόσωπα, χρησιμοποιώντας το PowerPoint και το λογισμικό [iSpring Free](#). Θέλησαν να αναζητήσουν στο διαδίκτυο πρόσωπα κατάλληλα, κατά τη γνώμη τους, και δημιούργησαν μια σύντομη, αλλά αντιπροσωπευτική παρουσίαση.

Η 3^η ομάδα επισκέφθηκε την επίσημη ιστοσελίδα του [Δήμου Ρεθύμνης](#), και συγκεκριμένα την [ψηφιακή περιήγηση στο ιστορικό κέντρο της πόλης](#). Η ψηφιακή περιήγηση πραγματοποιείται μέσα από τέσσερις πολιτιστικές διαδρομές, που αναδεικνύουν την πολιτισμική κληρονομιά της πόλης. Με βάση το Α' μέρος του *Χρονικού* (σ. 16-25), η ομάδα επέλεξε να ακολουθήσει την εικονική περιήγηση δύο διαδρομών: [την πολιτιστική διαδρομή Γ'](#) και [την πολιτιστική διαδρομή Α'](#). Η ομάδα κράτησε σημειώσεις από τις πολιτιστικές αυτές διαδρομές για να συνεργαστεί με την 5^η ομάδα.

Επιπλέον, η 3^η ομάδα όφειλε να δώσει προσοχή στην αναπόληση των ήχων και των οσμών της πολιτείας. Η εκπαιδευτικός συζήτησε με την ομάδα τη σημασία των ήχων και των μυρωδιών ως αναμνήσεων, αλλά και ως μέρους της πολιτείας, τόσο της λογοτεχνικής όσο και της ζωντανής. Μια μαθήτρια παρατήρησε ότι θυμόμαστε ήχους και μυρωδιές από την παιδική μας ηλικία για πολλά χρόνια μετά. Οι δραστηριότητες του [φύλλου εργασίας της ομάδας](#) είχαν στόχο να συνδυάσουν την ανάγνωση του

λογοτεχνικού κειμένου με την εικονική περιήγηση. Ο λόγος της «αρχοντοξεπεσμένης πολιτείας» του *Χρονικού* περιγράφει δύο κεντρικούς, εμπορικούς δρόμους: την οδό Τσάρου (σημερινή Αρκαδίου) και την οδό που κατεβαίνει από τη Μεγάλη Πόρτα στον Πλάτανο (σημερινή Εθνικής Αντιστάσεως). Πρόκειται για δύο δρόμους οι οποίοι και τότε και σήμερα με τα μαγαζιά, τους εμπόρους και τα προϊόντα τους, τους ήχους και τις μυρωδιές τους, αφηγούνται την ιστορία και τη ζωή της πόλης. Για διευκρινίσεις σχετικά με τα παραπάνω στοιχεία χρειάστηκε η βοήθεια της εκπαιδευτικού. Η ομάδα δυσκολεύτηκε από την αρχή.

Η 4^η ομάδα επισκέφθηκε την [επίσημη ιστοσελίδα του Δήμου Ρεθύμνης](#) και συγκεκριμένα [την ψηφιακή περιήγηση του Ιστορικού κέντρου της πόλης](#). Η ψηφιακή περιήγηση πραγματοποιείται μέσα από τέσσερις πολιτιστικές διαδρομές, οι οποίες αναδεικνύουν την πολιτισμική κληρονομιά της πόλης. Με βάση το Α' μέρος του *Χρονικού* (σ. 58-69), η ομάδα ακολούθησε την εικονική περιήγηση της πολιτιστικής διαδρομής Α', η οποία τελειώνει στο [Ενετικό λιμάνι](#). Το [φύλλο εργασίας της ομάδας](#) είχε στόχο να προσανατολίσει τους μαθητές σε αυτήν την πλευρά της πόλης μέσω του *Χρονικού* και της εικονικής περιήγησης. Το τμήμα αυτό της πόλης ήταν το πιο γνωστό στους μαθητές. Η ομάδα μετά την περιήγηση όφειλε να δημιουργήσει για το Ενετικό λιμάνι μια παρουσίαση με φωτογραφίες του ενετικού λιμανιού τότε και σήμερα, χρησιμοποιώντας το PowerPoint, και να τη μετατρέψει σε βίντεο με το πρόγραμμα [iSpring Free](#).

Η 5^η ομάδα είχε φαινομενικά τις ευκολότερες δραστηριότητες, αλλά ουσιαστικά την περισσότερη εργασία. Σύμφωνα με το [Φύλλο εργασίας](#) της, αφού διάβαζε το Α' μέρος του *Χρονικού*, όφειλε να επισημάνει όλα τα σημεία της πόλης που αναφέρονταν στο βιβλίο, και στη συνέχεια, να ελέγξει ποια από αυτά υπήρχαν στις πολιτιστικές διαδρομές και ποια συμπεριλαμβάνονταν μόνο στην ψηφιακή περιήγηση και όχι στο βιβλίο. Κατόπιν, και σε συνεργασία με τις άλλες ομάδες, όφειλε να συντάξει κείμενο με προτάσεις και υλικό επιλεγμένο από την ίδια αλλά και από τις άλλες ομάδες, για τη δημιουργία του ψηφιακού οδηγού.

Όπως ήταν αναμενόμενο, τις ομάδες απορρόφησαν τα φύλλα εργασίας και οι δραστηριότητες, καθώς και η συνεννόηση για τον ψηφιακό οδηγό. Παράλληλα, τα δύσκολα σημεία του βιβλίου τα οποία απαιτούσαν επεξηγήσεις δεν επέτρεψαν να προχωρήσει ικανοποιητικά η εργασία της τάξης. Στο τέλος της ώρας, η εκπαιδευτικός επεσήμανε και τόνισε την ανάγκη να διαβάσουν οι μαθητές και το Β΄ μέρος του βιβλίου. Για τον λόγο αυτόν μοίρασε το [βοηθητικό φύλλο ανάγνωσης Β΄ μέρους](#).

3^η ώρα

Την ώρα αυτή, το εργαστήριο πληροφορικής δεν ήταν διαθέσιμο, λόγω διαγωνισμού. Οι ομάδες κατανεμήθηκαν στους υπολογιστές της βιβλιοθήκης του σχολείου και του γραφείου των διδασκόντων (στον ίδιο όροφο και οι δύο αίθουσες), προκειμένου να μπορέσουν να εργαστούν και συνέχισαν την εργασία τους. Καθεμιά όφειλε να συντάξει το κείμενό της και να προχωρήσει στη δημιουργία της παρουσίασης. Είχαν ήδη κρατήσει σημειώσεις και εργάζονταν για το κείμενο.

Η 1^η ομάδα δε δυσκολεύτηκε καθόλου να συντάξει τον πρόλογο του ψηφιακού οδηγού και να καταγράψει τα γνωρίσματα της πόλης και των κατοίκων της, και ήδη, σε συνεργασία με την 5^η ομάδα, προχωρούσε στο ψηφιακό κολάζ που θα έμπαινε στον οδηγό ως εξώφυλλο. Το κολάζ συμφωνήθηκε να περιέχει φωτογραφία του σύγχρονου ενετικού λιμανιού, των αρχών του αιώνα και μια φωτογραφία από χάρτη παλαιότερων εποχών. Η ομάδα αυτή με έναν εκπρόσωπο της 5^{ης} ομάδας άρχισαν την περιήγηση στο διαδίκτυο για να εντοπίσουν τις κατάλληλες εικόνες.

Η 2^η ομάδα δεν αντιμετώπισε πρόβλημα στη συμπλήρωση του πίνακα ούτε στα γνωρίσματα των αναφερόμενων προσώπων, οπότε προχώρησε στη δημιουργία της παρουσίασης που θα περιείχε εικόνες παλιών Ρεθυμνιωτών, όπως τους παρουσίαζε το βιβλίο. Οι μαθητές χρησιμοποίησαν τη φαντασία τους και εκμεταλλεύτηκαν εικόνες που βρήκαν στο διαδίκτυο για να αποδώσουν τους χαρακτήρες².

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο oi_katoikoi_tou_paliou_rethymnou.

Η 3^η ομάδα ασχολήθηκε με το κείμενό της και περιηγήθηκε χωρίς δυσκολία στην πολιτιστική διαδρομή Γ από την ψηφιακή περιήγηση (στην [επίσημη ιστοσελίδα του Δήμου Ρεθύμνης](#)). Η 4^η ομάδα κατασκεύασε μια παρουσίαση του ενετικού λιμανιού από φωτογραφίες επιλεγμένες από το διαδίκτυο, με χρήση PowerPoint³. Καθεμιά από τις τέσσερις ομάδες συνεργαζόταν με έναν εκπρόσωπο της 5^{ης} ομάδας, η οποία είχε ολοκληρώσει τις σημειώσεις και τις αναζητήσεις της και είχε ετοιμάσει προτάσεις για τον ψηφιακό οδηγό.

Οι δραστηριότητες αυτής της ώρας δεν παρουσίασαν δυσκολίες, αφού το κείμενο είχε εξομαλυνθεί γλωσσικά. Όλες είχαν στόχο τη δημιουργία κειμένων σε συνδυασμό με πολυτροπικά κείμενα και παρουσιάσεις, την ενσωμάτωση δηλαδή των ΤΠΕ στην ανάγνωση, με στόχο την πληρέστερη κατανόηση του λογοτεχνικού κειμένου.

Στο τέλος της 3^{ης} ώρας, οι δραστηριότητες που αφορούσαν το Α' μέρος του *Χρονικού* είχαν είτε προχωρήσει ικανοποιητικά είτε είχαν ολοκληρωθεί οπότε και πάλι η εκπαιδευτικός τόνισε ότι οι ομάδες έπρεπε να έχουν διαβάσει το Β' μέρος για να προχωρήσουν οι εργασίες. Στο μεταξύ, η 5^η ομάδα είχε αναρτήσει τις προτάσεις της για τον ψηφιακό οδηγό⁴.

4^η διδακτική ώρα

Την επόμενη ημέρα, την 4^η διδακτική ώρα, το εργαστήριο πληροφορικής εξακολουθούσε να είναι κατειλημμένο λόγω υποχρεώσεων του καθηγητή πληροφορικής και οι ομάδες χρησιμοποίησαν τους υπολογιστές του σχολείου.

Η εργασία προχώρησε με την ανάγνωση του Β' μέρους του *Χρονικού*. Οι μαθητές έπρεπε να το διαβάσουν κατά ομάδες, αφού θα είχαν προλάβει να διαβάσουν τις απαιτούμενες σελίδες στο σπίτι. Η εκπαιδευτικός αρχικά ρώτησε εάν είχαν ολοκληρωθεί οι εργασίες έως αυτό το σημείο. Οι ομάδες είχαν ολοκληρώσει τις

³ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο enetiko_limani_rethymnou.pptx.

⁴ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων τα αρχεία protaseis_psifiako_odigo_1, protaseis_psifiako_odigo_2 και protaseis_psifiako_odigo_3.

εργασίες τους και τις είχαν προωθήσει στην 5^η ομάδα, η οποία όφειλε να συνθέσει από τα επιμέρους κείμενα ένα τελικό κείμενο για τον οδηγό. Η εκπαιδευτικός ρώτησε εάν είχαν διαβάσει όλοι το Β΄ μέρος. Το είχαν διαβάσει λίγο περισσότεροι από τους μισούς μαθητές. Κάποιοι μαθητές είχαν χάσει και τα βοηθητικά φύλλα. Η καθηγήτρια τόνισε με έμφαση την ανάγκη να διαβάσουν όλοι το υπόλοιπο βιβλίο. Δόθηκε πάλι το [βοηθητικό φύλλο ανάγνωσης Β΄ μέρους](#) και ξεκίνησαν να διαβάζουν κατά ομάδες, σημειώνοντας τις απορίες τους.

Κατά την ανάγνωση χρειάστηκε αρκετές φορές η βοήθεια της καθηγήτριας για την επίλυση λεξιλογικών κυρίως δυσκολιών. Ωστόσο, η ανάγνωση δεν καθυστέρησε ιδιαίτερα. Προς το τέλος της ώρας και αφού φάνηκε ότι η ανάγνωση είχε ολοκληρωθεί, οι ομάδες μεταφέρθηκαν στην αίθουσα διδασκαλίας. Κάθε ομάδα επέλεξε ένα μέλος της για να παρουσιάσει τις σελίδες που μελέτησε η ομάδα του. Λίγο πριν χτυπήσει το κουδούνι, διανεμήθηκαν τα φύλλα εργασίας των ομάδων, ώστε να προετοιμάσουν τις δραστηριότητές τους. Την 4^η ώρα το σενάριο δεν προχώρησε ιδιαίτερα και οι μαθητές φάνηκαν απρόθυμοι να εργαστούν.

5^η ώρα (εργαστήριο πληροφορικής)

Οι ομάδες ήταν έτοιμες και είχαν ήδη διαβάσει τις δραστηριότητες που όφειλαν να εκπονήσουν. Η 1^η ομάδα είχε αναλάβει τα αποσπάσματα από το Β΄ μέρος του *Χρονικού* «Οι Τούρκοι, τούτο οι περισσότεροι το ξέρουν ... μας την έφερνε λουρίδια-λουρίδια» (σ. 80-86) και «Μισέψανε το λοιπόν οι Τούρκοι και το Ρέθεμνος ... το γεννηταρούδι με το σκαφίδι του» (σ. 96-98). Η εκπαιδευτικός τους ζήτησε να εστιάσουν στη νοσταλγία του αφηγητή για μια κοινότητα συνύπαρξης Ελλήνων και Τούρκων, Χριστιανών και Μουσουλμάνων. [Οι δραστηριότητες του φύλλου εργασίας της ομάδας](#) στόχευαν στην ανάδειξη του αξιακού συστήματος των δύο κοινοτήτων. Η ομάδα δυσκολεύτηκε και χρειάστηκε η παρέμβαση της εκπαιδευτικού για την επεξήγηση της έννοιας του αξιακού συστήματος, καθώς και της σημασίας της συμβίωσης των δύο κοινοτήτων. Οι μαθητές έλαβαν τις κατάλληλες ιστορικές πληροφορίες, προκειμένου να προχωρήσουν στην εργασία τους. Μετά από τις

επεξηγήσεις, η ομάδα με ευκολία ολοκλήρωσε το κείμενό της και το παρέδωσε στην 5^η ομάδα, η οποία θα το ενσωμάτωνε στον οδηγό. Στο σημείο αυτό, η εκπαιδευτικός έλεγξε την πορεία της εργασίας σχετικά με τον οδηγό, χωρίς όμως να παρέμβει στις επιλογές των μαθητών.

Η 2^η ομάδα είχε να ασχοληθεί με τη μικροϊστορία της Φατιμέ- Ορτάνς (σ. 88-96), και του δημόσιου γραμματικού, του κιατίπη (σ. 110- 112). Πρόκειται για ιστορίες που αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα της δημιουργίας πορτρέτων τόσο απλών όσο και επωνύμων κατοίκων της πολιτείας από τον συγγραφέα. Όταν η ομάδα πήρε το [φύλλο εργασίας](#) της, αντιλήφθηκε ότι βασικό σημείο ήταν η γνωριμία με τη Φατιμέ-Ορτάνς.

Προκειμένου να γνωρίσει καλύτερα την ηρωίδα αυτή, κατέφυγε σε πληροφορίες από το διαδίκτυο. Μια μαθήτρια απόρησε, επειδή το πρόσωπο αυτό πέρασε σε λογοτεχνικό κείμενο δύο φορές, και μάλιστα στο έργο δύο Κρητικών και φίλων. Η καθηγήτρια παρότρυνε την ομάδα να συζητήσει το θέμα. Η συζήτηση κατέληξε στη γοητευτική και ίσως ισχυρή προσωπικότητα της γυναίκας αυτής, αλλά και στον ταραχώδη βίο της, ο οποίος παρουσίαζε ενδιαφέρον. «Θα ήταν όμορφη» σημείωσε ένας μαθητής.

Η εκπαιδευτικός ρώτησε την ομάδα *ποια αλλαγή παρατηρεί στο κείμενο αναφορικά με την αφήγηση*. Η απάντηση ήταν ως προς το πρόσωπο του αφηγητή (η ίδια η Φατιμέ-Ορτάνς αφηγείται την ιστορία της) και η εκπαιδευτικός παρέπεμψε τους μαθητές στο [Λεξικό Λογοτεχνικών όρων](#), και συγκεκριμένα στον όρο «εγκιβωτισμένη αφήγηση». Αφού θυμήθηκαν τον όρο, η εκπαιδευτικός παρακίνησε την ομάδα να σκεφτεί τη λειτουργία της εγκιβωτισμένης αφήγησης. Η ομάδα δυσκολεύτηκε και η καθοδήγηση ήταν απαραίτητη. Τέλος, κατέληξαν στην έκφραση της αντίστασης και της αρνητικής διάθεσης στις Μεγάλες Δυνάμεις. Η ομάδα έκανε συγκρίσεις με το παρόν και τη σημερινή σχέση Ελλάδας-Ευρωπαίων, ωστόσο η εκπαιδευτικός επεσήμανε ότι στο βιβλίο έχουμε να κάνουμε με την Κρήτη μόνον. Η ομάδα απάντησε στο ερώτημα ότι η Φατιμέ-Ορτάνς δεν αποτελεί παρά σύμβολο

γενναίου αγώνα, αφού μάλιστα ήταν και γυναίκα. Τα μέλη της ομάδας παραδέχτηκαν ότι είχαν μάλλον το πιο ενδιαφέρον απόσπασμα. Για τον λόγο αυτόν, δημιούργησαν μια παρουσίαση με PowerPoint, την οποία μετέτρεψαν σε βίντεο με το [iSpring Free](#)⁵.

Η 3^η ομάδα έπρεπε να ασχοληθεί με την περιγραφική ικανότητα του αφηγητή. Κατέφυγαν στο [Λεξικό Λογοτεχνικών όρων](#) για να βρουν στοιχεία για τον ρόλο της περιγραφής. Η εκπαιδευτικός τους τόνισε να προσέξουν ότι το «περιγράφει» γίνεται στο κείμενο «ιστορίζει». *Τι «ιστορίζει» ο αφηγητής;* ρωτήθηκε η ομάδα, και απάντησε ότι στο κείμενο περιγράφονται μνημεία και συγκεκριμένα, το τζαμί της Νερατζιάς (σ. 102-112). Στη συνέχεια, η ομάδα επισκέφθηκε [την επίσημη ιστοσελίδα του Δήμου Ρεθύμνης](#) και, ακολουθώντας την [εικονική περιήγηση της πολιτιστικής διαδρομής Α](#), διάβασε την ιστορία του [τζαμιού Νερατζέ \(τζαμί Γαζή Χουσεΐν Πασά\)](#). Οι δραστηριότητες του [φύλλου εργασίας της ομάδας](#), με βάση το απόσπασμα του *Χρονικού*, εστίασαν στον τρόπο με τον οποίο ο αφηγητής του *Χρονικού* «ζωντανεύει» το τζαμί. Ο εκπρόσωπος της 5^{ης} ομάδας έδειξε φωτογραφίες του τζαμιού από διάφορες εποχές και πλευρές. Η ομάδα, λαμβάνοντας υπόψη της όλα αυτά τα στοιχεία, προχώρησε στη σύνθεση του κειμένου της και, αφού το ανήρτησε στο ιστολόγιο της τάξης, το έστειλε και στην 5^η ομάδα, ώστε να το συμπεριλάβει στον οδηγό.

Η 4^η ομάδα, αφού διάβασε το Β' μέρος του *Χρονικού*, επικεντρώθηκε στο απόσπασμα «Είπαμε για τα τζαμιά των Τούρκων ... γιατί είναι καλός ο σκοπός μου.» (σ. 114-132), στο οποίο ο αφηγητής περιγράφει τους λαϊκούς αγιογράφους, αναφερόμενος στον τρόπο με τον οποίο δούλευαν και στην προετοιμασία τους, ψυχική και υλική. Τα μέλη της ομάδας επισήμαναν την αναφορά του αφηγητή σε πολλές εκκλησίες, αλλά και σε εκτενείς και σχολαστικές λεπτομέρειες. Με τη βοήθεια ενός εκπροσώπου της 5^{ης} ομάδας, πραγματοποίησαν μια σύντομη πλοήγηση στα [«χριστιανικά μνημεία και θησαυρούς της παλαιάς πόλεως Ρεθύμνης»](#) και

⁵ Βλ. ό.π. το αρχείο fatime.

συζήτησαν με τον εκπρόσωπο για τα μνημεία που θα συμπεριλαμβάνονταν στον οδηγό και το υλικό που υπήρχε για αυτά.

Οι δραστηριότητες του [φύλλου εργασίας της ομάδας](#) περιστρέφονταν γύρω από τη σημασία και τον ρόλο που είχαν οι εκκλησίες και τα τζαμιά στο *Χρονικό*, καθώς και την προσφορά τους στην ανάδειξη της φυσιογνωμίας της πόλης. Η ομάδα δυσκολεύτηκε και ζήτησε τη βοήθεια της εκπαιδευτικού, η οποία τούς βοήθησε να σκεφτούν τη συνύπαρξη Τούρκων και Ελλήνων, όπως και την ανάγκη να τονίζεται η πίστη, ιδίως σε εποχές που οι σχέσεις μεταξύ των δύο κοινοτήτων ήταν καλές και υπήρχε σχετική ελευθερία. Επίσης, ένας μαθητής τόνισε τη βυζαντινή καταγωγή ορισμένων οικογενειών, όπως και τη σημασία της θρησκείας στο Βυζάντιο. Επομένως, παρατήρησε ότι «όταν στάλθηκαν στην Κρήτη οι οικογένειες βυζαντινών αρχόντων, μπορούσαν να χτίζουν εκκλησίες». Η ομάδα κατέγραψε τις σκέψεις της στο κείμενό της και, αφού πρώτα το ανήρτησε στο ιστολόγιο της τάξης, το παρέδωσε στην 5^η ομάδα.

Η 5^η ομάδα, η οποία ήταν κυρίως υπεύθυνη για τον ψηφιακό οδηγό, είχε αποκτήσει και την πληρέστερη εικόνα για το παλιό και το νέο Ρέθυμνο. Ζητήθηκε από τη συγκεκριμένη ομάδα να αφήσει για λίγο τον οδηγό και αφού λάβει υπόψη και τα σύμβολα που χρησιμοποιεί ο Πρεβελάκης, να διαβάσει για «τη νοτιά» στο *Χρονικό*. Οι δραστηριότητες του [φύλλου εργασίας της ομάδας](#) αφορούσαν τα εκφραστικά μέσα και τα σχήματα λόγου που χρησιμοποιεί ο αφηγητής, προκειμένου να αναδείξει τη δύναμη της νοτιάς, και με τα οποία επιδιώκεται η απεικόνιση της σχέσης της πολιτείας με τη νοτιά. «Κι ο Ρεθεμνιώτης που στέκει στην ακρογιαλιά μπορεί τότε να δει την πολιτεία του να ρεύει, να σκορπίζεται και να λιχνίζεται στον άνεμο όπως όλες οι πολιτείες, μεγάλες και μικρές, όσες γράφει κι όσες δε γράφει η Ιστορία» (σ. 113).

Αν και έως τώρα η ομάδα είχε επιφορτιστεί με άλλα καθήκοντα και είχε διαβάσει ολόκληρο το βιβλίο, όπως και τα κείμενα των άλλων ομάδων, δεν είχε συντάξει δικό της κείμενο, πέρα από τις προτάσεις προς την ολομέλεια για τον οδηγό.

Θεωρήθηκε σκόπιμο, λοιπόν, να θυμηθούν οι μαθητές τα εκφραστικά μέσα και να ασχοληθούν με αυτά. Η ομάδα δυσκολεύτηκε κάπως και ζήτησε τη συνδρομή της εκπαιδευτικού για τα σχήματα λόγου, αλλά κατόρθωσε να συντάξει ένα ικανοποιητικό κείμενο.

Στο τέλος της ώρας, προκειμένου να προετοιμαστούν οι ομάδες για τις δραστηριότητες της επόμενης ώρας, η εκπαιδευτικός, με σύντομη εισήγηση, τόνισε κάτι που κάποιες ομάδες ήδη είχαν παρατηρήσει: ότι ο Πρεβελάκης δε χρησιμοποιεί τυχαίες εικόνες ή περιστατικά από τη ζωή και τα πρόσωπα του παλιού Ρεθύμνου, αλλά όλα αυτά τα αξιοποιεί ως σύμβολα. Επομένως, οι ομάδες στις επόμενες ώρες θα μπορούσαν να συζητήσουν για το είδος αυτών των συμβόλων, καθώς και για τον σκοπό τον οποίο επιτελούν.

6^η και 7^η ώρα

Οι ώρες αυτές έγιναν συνεχόμενες, εξαιτίας της απουσίας ενός συναδέλφου. Η τάξη είχε μόλις επιστρέψει από τριήμερη εκδρομή και ήταν ασυντόνιστη. Οι ώρες ξεκίνησαν με τη μικρή εισήγηση της εκπαιδευτικού για τη φθορά της παλιάς πόλης και τον ξεπεσμό της, όπως τα αποδίδει ο συγγραφέας στο βιβλίο του. Επίσης, τόνισε ότι κάποιες ομάδες θα μελετούσαν τη γλώσσα και τα εκφραστικά μέσα με τα οποία αποδίδεται η ζωή της πολιτείας. Σημείωσε ότι με τις εργασίες αυτές, οι μαθητές θα εστίαζαν στη μοιραία φθορά της πολιτείας, στη σχέση της πολιτείας με τους πολίτες της, όπως και στις γλωσσικές-υφολογικές επιλογές του συγγραφέα.

Ακολούθησε συζήτηση για τα συγκεκριμένα θέματα της φθοράς και των αλλαγών που υπέστη η πόλη στον χρόνο, ενώ οι απορίες σε σχέση με τις εργασίες, καθώς και για διάφορα σημεία του βιβλίου κάλυψαν αρκετό χρόνο. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι επεξηγήσεις της εκπαιδευτικού με μορφή εισηγήσεων ήταν απαραίτητες. Οι μαθητές έδειξαν κουρασμένοι από το βιβλίο και δύσκολα μπορούσαν να αναπαραστήσουν το κλίμα της πόλης και την εποχή.

Η 1^η ομάδα με βάση το [φύλλο εργασίας](#) είχε να μελετήσει το απόσπασμα που αναφερόταν στο νεκροταφείο της πόλης. Η φράση: «Ο πολίτης του

Ρεθύμνου...όνομά του», δυσκόλεψε τους μαθητές και χρειάστηκε διευκρίνιση από την εκπαιδευτικό. Οι μαθητές ρωτήθηκαν: *τι σημαίνει «γνωρίζει και τιμά τα πράγματα»;* (αυτή η φράση παρουσίασε και τη μεγαλύτερη δυσκολία) *Για ποιον αποχαιρετισμό πρόκειται; Για ποιον λόγο ο πρόλογος αυτός συνδέεται με το νεκροταφείο;*

Η υπόλοιπη εργασία φάνηκε εύκολη στους μαθητές. Όταν όμως έφτασε η στιγμή να συνθέσουν το χαϊκού, ανέτρεξαν σε διαδικτυακές πηγές για να πάρουν πληροφορίες για το είδος. Τους φάνηκε ιδιαίτερα δύσκολο και βρήκαν την αφορμή να συζητήσουν σύντομα, με προτροπή της διδάσκουσας, τις δυσκολίες της ποίησης με σταθερή φόρμα, όπως είναι το χαϊκού, και να ανακαλέσουν τη γνώση για την παραδοσιακή και μοντέρνα ποίηση, γνώση αποκτημένη τόσο στην αντίστοιχη ενότητα της Α΄ Λυκείου όσο και στη Β΄ τάξη, με τη διδασκαλία παραδοσιακών και μοντέρνων ποιημάτων. Η ομάδα ξεκίνησε με ένα ποίημα, αλλά δεν κατόρθωσε να του διοχετεύσει τόσο το συναίσθημα για το απόσπασμα, όσο τη γενική εικόνα για την πόλη του Ρεθύμνου⁶.

Η 2^η ομάδα δεν δυσκολεύτηκε να σχολιάσει τις γλωσσικές επιλογές και προχώρησε βάσει [του φύλλου εργασίας](#) για να επισημάνει τη γλωσσική επιλογή του αφηγητή και τη σχέση που διαμορφώνει με την πόλη και τους κατοίκους της μέσα από αυτή την επιλογή. Η εργασία τους δεν ήταν περίπλοκη και οι δύο ώρες ήταν αρκετές για να ολοκληρωθεί.

Η 3^η ομάδα είχε και αυτή θέμα σχετικό με τη γλωσσική επιλογή του αφηγητή. Το απόσπασμα του *Χρονικού* «Στον Πλάτανο, που λέγαμε τώρα δα... γιατί μου αρέσει» (σ. 36-46) αναφέρεται στους παραμυθάδες και το νάκλι στους τούρκικους καφενέδες της πολιτείας. Το [φύλλο εργασίας της ομάδας](#) αναφέρεται στη χρήση του λαϊκότροπου λόγου από τον αφηγητή και στη συμβολή του στη ζωή της καθημερινότητας. Δυσκολία συνάντησε η ομάδα στον λαϊκό λόγο και την

⁶ Βλ. ό.π. το haiku.jpg.

αιτιολόγηση της επιλογής του, αλλά η συζήτηση μεταξύ των μελών έλυσε το πρόβλημα, ενώ η διδάσκουσα δεν παρενέβη παρά ελάχιστα. Ωστόσο, η ομάδα θεώρησε ότι είχε ένα αρκετά ενδιαφέρον απόσπασμα, και μάλιστα οι μαθητές αναζήτησαν εικόνες καφενέδων από το διαδίκτυο, ζητώντας από την 5^η ομάδα, την κυρίως υπεύθυνη του ψηφιακού βιβλίου, να τις συμπεριλάβει.

Η 4^η ομάδα έπρεπε να ασχοληθεί με τα σχήματα λόγου και τα εκφραστικά μέσα που απαντούν στο *Χρονικό*. Από [το φύλλο εργασίας](#), αφαιρέθηκε η ερώτηση με την οδηγία: *Προσπαθήστε να κατανοήσετε: α) τον ρόλο των παρομοιώσεων και μεταφορών στο λεκτικό-ρητορικό επίπεδο ως ισοδύναμο του προσώπου-αφηγητή, β) Πώς συγκροτούν έναν χώρο συνύπαρξης και δίδουν τη δυνατότητα στον αφηγητή να είναι πανταχού παρών;* διότι θεωρήθηκε ιδιαίτερα πολύπλοκη για την ομάδα. Οι μαθητές γνωρίζουν τα σχήματα λόγου και έχουν ασκηθεί στην ανάλυση της λειτουργίας τους, ωστόσο, δε θα μπορούσαν να οδηγηθούν στην έννοια της ισοδυναμίας με τον αφηγητή. Έτσι, σχολίασαν ελεύθερα τον ρόλο των εν λόγω εκφραστικών μέσων. Παρακινήθηκαν να προσέξουν τον ρόλο αυτόν, πέραν από τη συνήθη αιτιολόγηση για «ζωντάνια και παραστατικότητα». Η ομάδα εντόπισε τις πιο ενδεικτικές παρομοιώσεις και μεταφορές στις σ. 14, 38, 105, 96 και κατόπιν ερμήνευσε τη σημασία τους για την απόδοση της ενότητας που συνέχει τη ζωή της πολιτείας.

Η 5^η ομάδα μελέτησε τουριστικούς οδηγούς της πόλης και σε κείμενό της, το οποίο προστέθηκε στον οδηγό ως επίμετρο, εξήγησε γιατί δεν ακολούθησε τον συνηθισμένο τύπο τουριστικών οδηγιών, καθώς και ποια σχέση έχει ο οδηγός που δημιούργησαν με τη λογοτεχνία. Οι μαθητές διάβασαν από το βιβλίο του Μ. Τρούλη, *Ταξιδεύοντας στο Ρέθυμνο*, τις σελίδες για την πόλη και την ιστορία της. Η ομάδα παρακινήθηκε από την καθηγήτρια να απαντήσει στα ερωτήματα: *πώς κατανοούμε τη φράση «κάναμε μια ιδιαίτερη ανάγνωση της πόλης;» Είναι η πόλη κείμενο; Ταιριάζει στην πόλη του Ρεθύμνου η λέξη «παλίμψηστο»; Τι είναι ένα παλίμψηστο; Κάθε πόλη μπορεί να λάβει αυτόν τον χαρακτηρισμό;*

8^η ώρα

Η ώρα ξεκίνησε με σύντομη ανασκόπηση (διάρκειας δέκα λεπτών), η οποία είχε ως στόχο να ελέγξει η εκπαιδευτικός την πορεία των εργασιών. Οι εργασίες είχαν προχωρήσει και ήταν σχεδόν έτοιμες. Η 5^η ομάδα είχε ξεκινήσει τον ψηφιακό οδηγό και χρειάστηκε περιθώριο μιας εβδομάδας για να τον παραδώσει.

Στη συνέχεια, η τάξη χωρίστηκε σε δύο ομάδες των έντεκα ατόμων, με βάση τις δύο δραστηριότητες του [φύλλου εργασίας](#) (κοινό για τις δύο ομάδες). Η Β΄ ομάδα είχε ως πυρήνα τους πέντε μαθητές της 5^{ης} ομάδας, οι οποίοι ήταν εκείνοι που κατείχαν καλύτερα τα ψηφιακά μέσα και είχαν αναδειχτεί στον ρόλο των «τεχνικών» της τάξης για το ψηφιακό βιβλίο-οδηγό. Η εκπαιδευτικός εξήγησε ότι το σενάριο θα ολοκληρωνόταν σύντομα.

Η τάξη μελέτησε ξανά το Α΄ μέρος του *Χρονικού*, προκειμένου να διερευνήσει το σύμβολο του συριανού τρικάρτου καραβιού ως κύριο σύμβολο του παλιού Ρέθυμνου που παρήκμασε. Παράλληλα, οι μαθητές όφειλαν να φτιάξουν μια παρουσίαση με στιγμές από τη σύγχρονη ρεθεμνιώτικη ζωή στο ιστορικό κέντρο της πόλης, προκειμένου να δουν το σύγχρονο, οικείο σε αυτούς Ρέθυμνο. Στην τάξη συζητήθηκε η συνύπαρξη του παλιού και του νέου στοιχείου στο Ρέθυμνο αλλά και στο Ηράκλειο. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα άρεσε στους μαθητές και ανταποκρίθηκαν εύκολα και γρήγορα.

Η ώρα έκλεισε με τον απολογισμό του σεναρίου και την αξιολόγησή του από τους μαθητές. Η τάξη βρήκε το σενάριο ενδιαφέρον, διότι συνδύαζε κείμενο, εικόνα και τεχνολογία. Ωστόσο, η πλειοψηφία βρήκε μάλλον κουραστικό το βιβλίο και δήλωσε «ευτυχώς που ήταν μικρό». Όλοι συμφώνησαν ότι τα πλέον ενδιαφέροντα αποσπάσματα ήταν οι αναφορές στη Φατιμέ-Ορτάνς, καθώς και σε μερικά πρόσωπα της οδού Τσάρου. Η τάξη ρωτήθηκε γιατί βρήκε κουραστικό το βιβλίο που αναπαριστά νοσταλγικά και ζωντανά το παλιό Ρέθυμνο, για το οποίο μάθαμε πολλά. Η απάντηση ήταν «λόγω της γλώσσας». Η εκπαιδευτικός τούς θύμισε την εποχή

συγγραφής του βιβλίου και όσα είχαμε πει την περασμένη χρονιά στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας για τις αλλαγές της γλώσσας στον χρόνο.

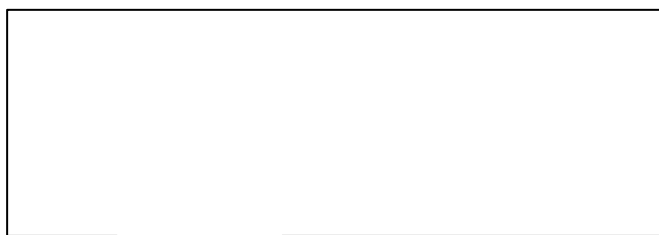
ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α΄ ΦΑΣΗ Πριν την ανάγνωση

1^ο ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ κοινό για όλες τις ομάδες

Επισκεπτόμαστε την επίσημη ιστοσελίδα του [δήμου Ρεθύμνης](#). Πλοηγούμαστε σύντομα στις ενότητες «ιστορία», «πολιτιστική κληρονομιά» και «σύγχρονος πολιτισμός». Ξεφυλλίζουμε τους τουριστικούς οδηγούς που έχουμε στη διάθεσή μας. Εστιάζουμε στο φωτογραφικό υλικό.

Μετά την πλοήγηση και το ξεφύλλισμα συμπληρώνουμε το παρακάτω πλαίσιο με λέξεις-χαρακτηριστικά της πόλης, που αποτελούν απαντήσεις στα ερωτήματα: Τι είναι για μας το Ρέθυμνο; Πώς το έχουμε γνωρίσει; Υπάρχουν δεσμοί ανάμεσα σε εμάς και το Ρέθυμνο; Αν ναι, ποιοι;

Β΄ Φάση Ανάγνωση

Α΄ ΜΕΡΟΣ Βοηθητικό φύλλο για την ατομική ανάγνωση στο σπίτι.

Ερωτήσεις ανάγνωσης (ενδεικτικές)

- Πώς χαρακτηρίζει τους Ρεθεμνιώτες ο αφηγητής; Πώς περιγράφει τον τόπο στον οποίο βρίσκεται το Ρέθυμνο;
- Πώς παρουσιάζονται οι έμποροι της οδού Τσάρου και της στράτας από τη Μεγάλη Πόρτα ως τον Πλάτανο; Ποιοι χαρακτηριστικοί τύποι αναφέρονται; Πώς παρουσιάζεται ο ξεπεσμός της αρχοντοπολιτείας στους δυο εμπορικούς δρόμους;
- Πώς παρουσιάζονται οι Τούρκοι κάτοικοι της πολιτείας; Ποια η εικόνα των Τουρκοκρητικών μέσα από την περιγραφή των δυο τούρκικων καφενέδων; Πώς παρουσιάζονται οι Χριστιανοί του Ρεθύμνου;
- Μπορούμε να περιγράψουμε το λιμάνι του Ρεθύμνου; Ποιο είναι το χαρακτηριστικό του;

Β΄ ΜΕΡΟΣ Η ατομική ανάγνωση στο σπίτι.

Ερωτήσεις ανάγνωσης (ενδεικτικές)

- Πώς παρουσιάζονται από τον αφηγητή οι ψαράδες του Ρεθύμνου; Με ποιον τρόπο περιγράφει την ακρογιαλιά της πολιτείας;
- Πώς περιγράφεται ο σηκωμός των Τούρκων του Ρεθύμνου μετά τη συμφωνία της Λωζάννης για την ανταλλαγή των πληθυσμών; Πώς αναφέρεται στους πρόσφυγες που ήρθαν;
- Πόσοι μιναρέδες υπήρχαν στο Ρέθυμνο; Πώς παρουσιάζεται η πτώση του μιναρέ;

- Μπορείτε να αναφέρετε χαρακτηριστικούς τύπους Ρεθεμνιωτών (ο Θωμάς του Κουφού, ο δημόσιος γραμματικός, ο καιτίπης);
- Πώς παρουσιάζονται οι αγιογράφοι των εκκλησιών του Ρεθύμνου; Τι δήλωνε ο τόσο μεγάλος αριθμός εκκλησιών στο Ρέθυμνο;
- Γιατί ο αφηγητής επιμένει στην αναφορά των συντεχνιών της πολιτείας;
- Πώς αναφέρεται στη σχέση της πολιτείας με τον νοτιά;
- Πώς δίνει το δέσιμο του Ρεθεμνιώτη με την πολιτεία του;

Β΄ Φάση Ανάγνωση Α΄ μέρους του Χρονικού

Φύλλο εργασίας

1^η Ομάδα

Στην αρχή ενός λογοτεχνικού έργου, ο συγγραφέας προσδιορίζει τον σκοπό του και θέτει τα όρια του κειμένου του. Δίνει το περίγραμμα του έργου ως προς το περιεχόμενο και τη μορφή. Έτσι ξεκινά το αναγνωστικό μας ταξίδι στην πολιτεία του Π. Πρεβελάκη: «Το Ρέθεμνος είναι μια μικρή πολιτεία ν' εφτά ίσαμε οχτώ χιλιάδες ψυχές χτισμένη γιαλό-γιαλό στη βορινή στεριά της Κρήτης... Να βάλεις στο νου σου το Ρέθεμνος και τους πολίτες του, σημερινούς κι αλλοτινούς, και να μελετήσεις τη μοίρα τους.» (σ. 11-15).

Αφού διαβάσετε το απόσπασμα, να χρωματίσετε με διαφορετικό χρώμα τις παραγράφους που αναφέρονται στην πολιτεία του Ρεθύμνου και στους Ρεθεμνιώτες. Στη συνέχεια, συμπληρώστε τον ακόλουθο πίνακα με τα χαρακτηριστικά της πολιτείας και των ανθρώπων της.

Η πολιτεία και οι άνθρωποι	
Το Ρέθεμνος	Οι πολίτες του Ρεθύμνου

Με βάση το απόσπασμα που διαβάσατε και την ανίχνευση της εικόνας της πόλης με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, τι εξαγγέλλει ο Π. Πρεβελάκης για το έργο του; Ποια όψη της πόλης θα προβάλει;

Το κείμενο θα αποτελέσει μέρος του προλόγου του ψηφιακού βιβλίου που θα δημιουργήσετε.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Στη συνέχεια, με στόχο τη συνοδεία κειμένου από φωτογραφία, χρησιμοποιώντας το πρόγραμμα κατασκευής ψηφιακού κολάζ Photo Collage και το κατάλληλο template, δημιουργήστε την απεικόνιση του αποσπάσματος με εικόνες από το διαδίκτυο.

2^η Ομάδα

Ο Π. Πρεβελάκης το κύμα της νοσταλγίας για τη γενέτειρά του το απόθεσε στο *Χρονικό*, στο οποίο ο λαϊκός αφηγητής, μέσα από την «μικροϊστορία» επωνύμων και μη πολιτών, έδωσε το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο του ξεπεσμού της αρχοντικής πολιτείας.

Συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα:

Η μικροϊστορία των Ρεθεμνιωτών	
Ο Ιωάννης ο Κόνσολας ο Σμυρνιός	Το πορτρέτο και η ιστορία του
Ο Αμπρουζής ο Μοτσενίγος	Το πορτρέτο και η ιστορία του

«Κοντά στους εμπόρους της οδού Τσάρου, όπως θα το καταλαβαίνει ο καθένας είχε ξεπέσει κι η αρχοντιά κι είχε χαμένα τα πλούτια της. ...τέτοια αρχοντόσογα είτανε πολλά μέσα στο Ρέθεμνος...» Αφού διαβάσετε το απόσπασμα: «Τώρα, καιρός

να γυρίσουμε ... και πήγαινες στο καλό» (σ. 46-51) του *Χρονικού*, φτιάξτε έναν κατάλογο με τα «αρχοντόσογα», σημειώνοντας τον τόπο καταγωγής τους και «της γενιάς το καμάρι και το φημισμένο τόνομα».

«Αρχοντόσογα»	Τόπος καταγωγής	«της γενιάς το καμάρι και το φημισμένο τόνομα»

Στον παρακάτω πίνακα σημειώστε την όψη, τις ασχολίες και τις αρετές των αρχόντων.

Η όψη των αρχόντων	Οι ασχολίες τους	Η αρετή τους

Ο λαϊκότερος λόγος του αφηγητή του *Χρονικού* σας έδωσε εικόνες από τους πολίτες του Ρεθύμνου. Θέλοντας να παραστήσετε τα πρόσωπα δημιουργήστε μία παρουσίαση με αρχείο PowerPoint και με χρήση του λογισμικού [iSpring Free](#), με φωτογραφίες επώνυμων και μη πολιτών στο διαδίκτυο.

3^η Ομάδα

Το Ιστορικό κέντρο της Πόλης του Ρεθύμνου αναδεικνύει την πολιτισμική κληρονομιά του και μέσα [από την ψηφιακή περιήγηση](#). Ακολουθώντας [την πολιτιστική διαδρομή Γ](#), με την εικονική περιήγηση θα γνωρίσετε έναν από τους πιο κεντρικούς, εμπορικούς δρόμους της πολιτείας, την παλιά οδό Τσάρου (σημερινή οδός Αρκαδίου).

Η ανάγνωση του αποσπάσματος «Όταν κάνει να θυμηθώ τους Ρεθεμνιώτες ... παίρνω κι εγώ σήμερα το παραπάνω γράμμα» (σ. 16-22) βοηθά στην αναπόληση των ήχων και των μυρωδιών της πολιτείας. «Όπως μια ρεματιά την αναγνωρίζουμε από τα αηδόνια της, άλλο τόσο μιαν πολιτεία μπορούμε να την ταυτίσουμε με τους ήχους της.»⁷ Η εικόνα του δρόμου φανερώνει τον ξεπεσμό της πολιτείας. Πώς ο αφηγητής διαβάξει τον ξεπεσμό της αρχοντικής πολιτείας στο συγκεκριμένο δρόμο;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Η ψηφιακή περιήγηση στο Ρέθυμνο συνεχίζεται. Ακολουθήστε την [πολιτιστική διαδρομή Α](#) με την εικονική περιήγηση και γνωρίστε «τη δεύτερη πλατιά στράτα της πολιτείας, που κατεβαίνει από τη Μεγάλη Πόρτα στον Πλάτανο»⁸ και καταλήγει στο Ενετικό λιμάνι.

Στο απόσπασμα « Η δεύτερη πλατιά στράτα ... να κάμουν τα ψόνια της ημέρας» (σ.23-25) ο δρόμος «ήταν το παζάρι της πολιτείας» όπου συνυπήρχαν

⁷ Π. Πρεβελάκης, «Το Ρέθεμνος ως ύφος ζωής», στο *Δείχτες Πορείας. Δώδεκα κείμενα*, Αθήνα 1985, Βιβλιοπωλείο της «Εστίας», σ. 60.

⁸ Π. Πρεβελάκης, 1993, *Το χρονικό μιας πολιτείας*, Αθήνα, Εστία, σ. 23

«μαγαζάτορες και πελάτες... και μοναχά από το ρούχο μπορούσες να τους ξεχωρίσεις».⁹ Πώς περιγράφει ο αφηγητής τον δρόμο με τους εμπόρους τα προϊόντα και τα μαγαζιά τους;

.....

.....

.....

.....

.....

⁹ Π. Πρεβελάκης, ό.π., σ. 23.

4^η Ομάδα

Ως ομάδα, με βάση το Α΄ μέρος του Χρονικού του Π. Πρεβελάκη (σ. 58-69) επιλέξτε να ακολουθήσετε την εικονική περιήγηση [της πολιτιστικής διαδρομής Α΄](#) από την [ψηφιακή περιήγηση του Ιστορικού κέντρου της πόλης](#), από την [επίσημη ιστοσελίδα του Δήμου Ρεθύμνης](#). Η διαδρομή τελειώνει [στο Ενετικό λιμάνι](#). Ο λόγος του αφηγητή το αναδεικνύει (τόπος, χαρακτηριστικά). Η εικονική περιήγηση παριστάνει το Ενετικό λιμάνι του Ρεθύμνου. Ποιο χαρακτηριστικό γνώρισμα του λιμανιού καταγράφεται άμεσα;

.....

.....

.....

.....

.....

Αναζητήστε φωτογραφίες του λιμανιού του Ρεθύμνου στο διαδίκτυο, παλαιότερες αλλά και νεότερες, και δημιουργήστε μία παρουσίαση με αρχείο PowerPoint και [χρήση του λογισμικού ispring](#) για το Ενετικό λιμάνι του Ρεθύμνου τότε και τώρα.

5^η Ομάδα

Είστε η ομάδα που έχει την κύρια ευθύνη για τον ψηφιακό οδηγό. Αφού διαβάσετε το Α΄ μέρος του *Χρονικού*, κατόπιν, με την [ψηφιακή περιήγηση της πόλης του Ρεθύμνου](#), ακολουθήστε όλες τις διαδρομές και καταγράψτε κοινά σημεία ανάμεσα στην περιήγηση και το βιβλίο. Συμβουλευτείτε για την καταγραφή σας τις εργασίες των άλλων ομάδων.

Πώς θα σχεδιάσετε το εξώφυλλο του ψηφιακού οδηγού; Ξανασκεφτείτε τον αρχικό τίτλο που προτάθηκε.

Να αναρτήσετε τις προτάσεις σας στο ιστολόγιο της τάξης.

Β΄ Φάση Ανάγνωση Β΄ μέρους του Χρονικού

4^η και 5^η διδακτική ώρα

Φύλλο εργασίας

1^η Ομάδα

Ο Π. Πρεβελάκης νοσταλγεί μια κοινότητα συνύπαρξης Ελλήνων και Τούρκων, Χριστιανών και Μουσουλμάνων. Έναν κόσμο όπου « οι δύο αντίδικες φυλές έχουν ξεκαθαρίσει λογαριασμούς αιώνων» και «μερικές ηθικές αξίες είναι κοινές, όπως η παλικαριά, η θρησκευτική ευλάβεια, η οικογενειακή τιμή...»

Διαβάστε: α) από το Β΄ μέρος του Χρονικού τα αποσπάσματα «οι Τούρκοι – τούτο οι περισσότεροι το ξέρουν, μα εγώ θα τα πάρω με τη σειρά τους... και μας την έφερε λουρίδια ... λουρίδια» (σ. 80-86), «Μισέψανε το λοιπόν οι Τούρκοι ...καθώς το γεννηταρούδι με το σκαφίδι του» (σ. 96-98).

Στο απόσπασμα αλλάζτε τη γραμματοσειρά στα σημεία (μέρη του λόγου, προτάσεις) στα οποία αναδεικνύονται οι ηθικές αξίες των δύο κοινοτήτων. Ξαναδιαβάστε τα υπογραμμισμένα σημεία και απαντήστε στο ερώτημα: Ποιο το αξιακό σύστημα των δύο κοινοτήτων;

.....

.....

.....

.....

.....

2^η Ομάδα

Ο αφηγητής του *Χρονικού* με λόγο λαϊκότροπο επιδιώκει να δώσει την ιστορία της πολιτείας, σημειώνοντας εμφατικά αρκετές φορές τη «μικροϊστορία» των κατοίκων της. Δημιουργεί πορτρέτα απλών και επωνύμων κατοίκων της πόλης, όπως έκαμε και στο Α΄ μέρος. Στο δεύτερο μέρος του *Χρονικού* αναφέρεται διεξοδικά στην ιστορία της Φατιμέ, της οποίας το πραγματικό όνομα ήταν Ορτάνς «Από τους παραπομεινάρηδες είχαν και η λουτράρισσα στο τούρκικο χαμάμι ... και κρατιέμαι από την Προβέντσα της Φραγκιάς» (σ. 88- 96).

Αν λάβουμε υπόψη ότι ο Πρεβελάκης επενδύει κάθε τι που γράφει με έναν συμβολισμό, τι επιδιώκει να γνωστοποιήσει με την προσωπική ιστορία της Ορτάνς; Τι αντιπαραβάλλει και τελικά τι αναδεικνύει ο αφηγητής, καθοδηγούμενος από το νοσταλγικό στοχασμό για την πολιτεία του Ρεθύμνου;

.....

.....

.....

.....

.....

Για να απαντήσετε στο ερώτημα α) γνωρίστε καλύτερα τη [Φατιμέ-Ορτάνς](#). β) παρατηρήστε το διαφορετικό ύφος του κειμένου, όταν αναφέρεται στην ιστορία της η Φατιμέ-Ορτάνς. Δεν καταγράφονται απλά τα γεγονότα, αλλά υφέρει μια οργή ενάντια στους εκπροσώπους της Δύσης.

3^η Ομάδα

«...Το Χρονικό μας ιστορίζει το Ρέθεμνος της Κρήτης όπως θα ήταν όταν ζούσαν οι πατεράδες μας· μας το ιστορίζει, που θα πει το ζωγραφίζει, το συγυρίζει και το διακοσμεί. Τα φυσικά, αρχιτεκτονικά και κοινωνικά στοιχεία της πολιτείας, το κάστρο, η αμμουδιά, το κοιμητήρι, το λιμάνι, οι εκκλησιές και οι μαχαλάδες του αρχοντοξεπεσμένου αστικού πληθυσμού συναποτελούνε με τους ανθρώπους ένα αδιαίρετο σύνολο ...». ¹⁰ Όραση, ακοή, όσφρηση, οι αισθήσεις βοηθοί στην παράσταση της ζωής της πολιτείας.

Διαβάστε το απόσπασμα «Ας γυρίσουμε στο τζαμί με τους μουσικάντηδες ...κι όπου του κόσμου είτανε Τουρκιά» (σ. 107-112) που αναφέρεται στο τζαμί των Τούρκων. Πώς ο αφηγητής «ζωντανεύει» το τζαμί;

.....

.....

.....

.....

.....

¹⁰ Έλλη Λαμπρίδη «Το Χρονικό μιας πολιτείας», περ. *Νεοελληνική Λογοτεχνία*, Αθήνα, Μάρτιος 1939, σ. 25-26, και στο συλλογικό έργο *Η μεσοπολεμική πεζογραφία*, Από τον πρώτο ως τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο (1914-1939), τόμος Ζ', Αθήνα, εκδόσεις Σοκόλη, 1993, σ. 364.

4^η Ομάδα

Αναφέρει ο Π. Πρεβελάκης: «στην απαρχή της συγγραφικής μου σταδιοδρομίας ...όφειλα να δημιουργήσω εκ των ενόντων τους κανόνες της τέχνης μου. Λιγοστά διδάγματα είχα ν' αναζητήσω στη λαϊκή ποίηση· από τη δημοτική πεζογραφία δεν ήξερα κανένα υπόδειγμα, εξόν αν ήταν παραμύθια της προφορικής παράδοσης. Όσο και να σας φανεί παράξενο, οδηγός μου στάθηκε η βυζαντινή αιογραφία...»¹¹.

Λίγο πριν τον επίλογο του *Χρονικού μιας πολιτείας* ο αφηγητής περιγράφει τους λαϊκούς αιογράφους και σαν ένας λαϊκότροπος ιστορικός τέχνης παρουσιάζει τον τρόπο με τον οποίο οι αιογράφοι δούλευαν, την προετοιμασία τους ψυχική και υλική «είπαμε για τα τζαμιά των Τούρκων ... γιατί είναι καλός ο σκοπός μου» (σ. 114-132). Αφού εντοπίσετε τις σχετικές παραγράφους, αλλάξτε τη γραμματοσειρά και το μέγεθος στα σημεία στα οποία: α) φανερώνεται ο στόχος του αιογράφου-συγγραφέα και β) αναδεικνύεται η ενότητα της βυζαντινής αιογραφίας με τον αφηγηματικό λόγο.

Στη συνέχεια, απαντήστε στο ερώτημα: η αναφορά στις πολλές εκκλησίες της πόλης αλλά και στα τζαμιά και μάλιστα αναφορές εκτενείς και με σχολαστικές λεπτομέρειες ποιο ρόλο αναλαμβάνουν στο έργο και τι προσφέρουν στην ανάδειξη της φυσιογνωμίας της πόλης;

.....

.....

.....

¹¹ Π. Πρεβελάκης, «Το Ρέθεμνος ως ύφος ζωής», στο *Δείχτες Πορείας. Δώδεκα κείμενα*, Αθήνα 1985, Βιβλιοπωλείο της «Εστίας», σ. 52.

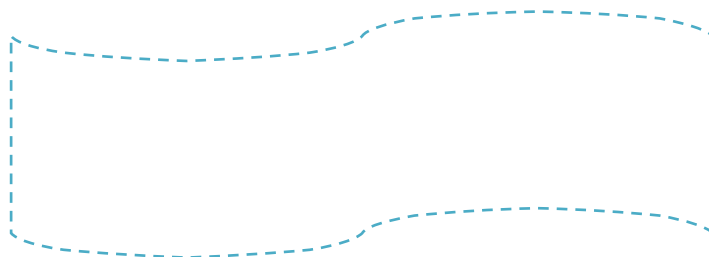

5^η Ομάδα

Η πολιτεία αγκαλιάζεται από τη θάλασσα, τον κάμπο, τον ορίζοντα των κρητικών βουνών και χτυπιέται από τους ανέμους και ιδιαίτερα τη νοτιά. Σημειώνει ο Π. Πρεβελάκης «την ονόμασα λιβυκό άνεμο για να υποβάλω την αφρικανική καταγωγή της. Ο άνεμος αυτός δείχνει καμιά φορά τη μοχθηρία της ερήμου...»¹². Ένα από τα θύματα του και ο μινάρές την πτώση του οποίου διαβάσατε στο *Χρονικό*.

Διαβάστε το απόσπασμα « Ο κάθε Τούρκος που πήρε τη γραφή ... όσες γράφει και όσες δε γράφει η Ιστορία.» (σ. 112 – 113) Αφού εντοπίσετε τις παραγράφους, στις οποίες ο αφηγητής αναφέρεται στη «βουρλισμένη νοτιά», αναφερθείτε στα εκφραστικά μέσα και τα σχήματα λόγου με τα οποία αναδεικνύει τη δύναμη της νοτιάς.

Ειδικότερα, θέλοντας να εστιάσετε στην «φθοροποιό» νοτιά, αναφορικά με την πορεία της πολιτείας μας και των κατοίκων της, χρωματίστε με κόκκινο τα ρήματα που χρησιμοποίησε ο αφηγητής και σημειώστε τα στο παρακάτω πλαίσιο.

Η συγκέντρωση των ρημάτων στο παραπάνω πλαίσιο αναδεικνύει τη σχέση που φαίνεται να αναπτύσσεται μεταξύ της πολιτείας και του ανέμου;

.....

.....

¹² Π. Πρεβελάκης, 1985, «Το Ρέθεμνος ως ύφος ζωής», στο *Δείχτες Πορείας. Δώδεκα κείμενα*, Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της «Εστίας», σ. 63.

Β΄ Φάση Ανάγνωση

6^η και 7^η διδακτική ώρα

Φύλλο εργασίας

1^η Ομάδα

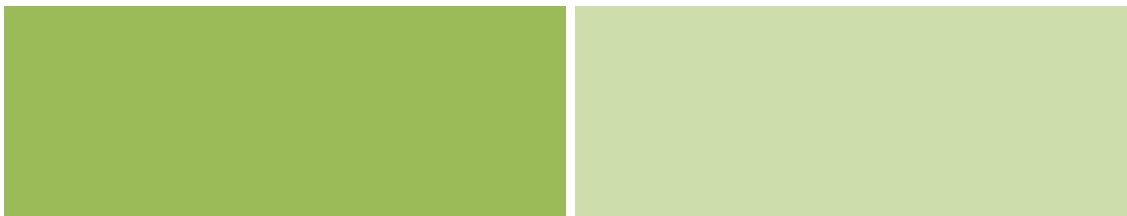
Αφού διαβάσετε στο *Χρονικό* το απόσπασμα «Η πολιτεία συνήθισε να μελετά το γραφό της ... γέμισαν κελαηδισμό οι στράτες του ουρανού», που αναφέρεται στο κομητήριο του Ρεθύμνου (σ. 138-142)

α. Συμπληρώστε τον πίνακα:

Λουλούδι	Χρώμα / χαρακτηριστικό

και τον πίνακα:

Πουλιά	Κελαηδισμός (ρήματα)

Β. Αφού διαβάσατε το «Κοιμητήρι του Ρεθύμνου», που παρουσιάζεται ως ο «πιο χαριτωμένος ανθόκηπος» με τα λουλούδια, τα χρώματα, τα πουλιά και τους κελαηδισμούς, και νιώσατε την ευφορία της φύσης μέσω της περιγραφής, συνθέστε ως ομάδα [ένα χαϊκού](#) με στόχο να αναδείξετε τα συναισθήματά σας από το Ρέθυμνο.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2^η Ομάδα

Ο αφηγητής του *Χρονικού*, ένας λόγιος σύμφωνα με τη δική του μαρτυρία, «Ναι, μάθε πως και σήμερα ακόμα, πούχω μια ζωή από πίσω μου κι οι κακές περιστάσες με κάνανε καλαμαρά...»¹³, υιοθετεί έναν λαϊκό τρόπο έκφρασης. Αφού διαβάσετε το απόσπασμα «Γράφω όλα τούτα κι έχω το φόβο μέσα μου ... ο Άγιος Χριστόφορος το Θείο το Βρέφος» (σ. 131-143) του *Χρονικού*, απαντήστε στις ερωτήσεις: Τι παρατηρείτε ως προς το γραμματικό πρόσωπο εκφοράς του λόγου; Ποια στάση έχετε αποκτήσει ως αναγνώστες απέναντι στο κείμενο; Η συγκεκριμένη επιλογή αναδεικνύει τη σχέση του αφηγητή με την πόλη και τους κατοίκους της; Τι στάση υιοθετεί απέναντι στη γενέτειρά του αλλά και στους συμπολίτες του; Τι προσπάθησε να αναδείξει ο Πρεβελάκης με τη συγγραφή του *Χρονικού*;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

¹³ Π. Πρεβελάκης, 1993. *Το χρονικό μιας πολιτείας*, Αθήνα: Εστία, σ. 29.

3^η Ομάδα

Το Ιστορικό κέντρο της Πόλης του Ρεθύμνου αναδεικνύει [την πολιτισμική κληρονομιά του](#) με τέσσερις πολιτιστικές διαδρομές. Στο τέλος [της πολιτιστικής διαδρομής Α](#) φθάνουμε [στο Ενετικό λιμάνι](#). Η περιγραφική ικανότητα του αφηγητή κορυφώνεται αποτυπώνοντας λεκτικά τους τούρκικους καφενέδες. Διαβάστε το απόσπασμα «Στον Πλάτανο που λέγαμε ...ήτοι, το παραμύθι της βραδιάς» (σ.36-38) και σημειώστε λεξιλογικές επιλογές, μεταφορές και παρομοιώσεις, την προφορικότητα του λόγου. Σημειώστε με διαφορετικό χρώμα μέσα στο κείμενο δείγματα των παραπάνω και δίπλα, σε σχόλιο, τις παρατηρήσεις μας.

Ποια εικόνα ζωής αναπαριστά η περιγραφή; Σας προϋδεάζει για την εμφάνιση των παραμυθάδων; Ποιος ο ρόλος της εγκιβωτισμένης αφήγησης (παραμυθάδες-νάκλι) αναφορικά με την καθημερινότητα της πολιτείας;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4^η Ομάδα

Στο *Χρονικό μιας πολιτείας* υπάρχουν εικόνες, παρομοιώσεις, μεταφορές και πολλά άλλα. Αφού διαβάσετε από το *Χρονικό* τα αποσπάσματα: «Μαζί με τα κατορθώματα των περασμένων ...σαν τα περιβόλια» (σ.14), «Είτανε τούτο το πατάρι, ...στο τριαντάφυλλο που τρυγά» (σ. 37-38), «Δεν ξέρω σε ποιο δάσκαλο είχανε σπουδαγμένη τη ναυτωσύνη ... να πλωρίσουν για το λιμάνι» (σ. 96-97) και «Σε τούτα κιάλας, τακριβά και τα μεγάλα ... κλουβιά σαν καμπαναριά» (σ. 105), αναφερθείτε στις παρομοιώσεις και τις μεταφορές. Ποια είναι η λειτουργία τους; Για να απαντήσετε σκεφτείτε ποια σχέση έχουν με τον αφηγητή, τι δυνατότητα του δίνουν στην αφήγηση.

Προσπαθήστε να κατανοήσετε: α) τον ρόλο των παρομοιώσεων και μεταφορών στο λεκτικό-ρητορικό επίπεδο ως ισοδύναμο του προσώπου-αφηγητή, β) πώς συγκροτούν έναν χώρο συνύπαρξης και δίδουν τη δυνατότητα στον αφηγητή να είναι πανταχού παρών;

.....

.....

.....

.....

.....

Ένα από τα σχήματα λόγου που συναντάμε στο *Χρονικό* είναι οι απαριθμήσεις. Αφού τις εντοπίσουμε στις σ. 16-20, 115, 116, 118, 121, 124-125 του *Χρονικού*, απαντάμε στα ερωτήματα: ποια είναι η λειτουργία των απαριθμήσεων; Και ποια η προσφορά τους στο κείμενο αναφορικά με την πόλη;

.....

.....

5^η Ομάδα

Καταγράψτε όλα τα ονόματα οδών, τα μνημεία και όλα τα σημεία της πόλης που αναφέρονται στο βιβλίο. Κατόπιν, περιηγηθείτε στη σελίδα του Δήμου Ρεθύμνης και στις πολιτιστικές διαδρομές για να δείτε ποια αξιοθέατα δεν αναφέρονται και προσθέστε τα στη λίστα σας.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Γ΄ Φάση Μετά την ανάγνωση

8^η διδακτική ώρα

Φύλλο εργασίας (κοινό για τις δύο μεγάλες ομάδες)

Α΄ Ομάδα

Το Ρέθυμνο μέσα από το *Χρονικό* αναδεικνύεται ως μια αρχοντοξεπεσμένη πολιτεία. Ο Πρεβελάκης αναπολεί νοσταλγικά και στοχάζεται την προσωποποίηση μιας πόλης, της οποίας η φθορά αναδεικνύεται ως μοίρα. Διαβάστε το απόσπασμα «Ένα από τ' άτυχα τούτα καράβια στάθηκε το συριανό τρικάταρτο ... τρώει και τότε τρώνε τα περασμένα.» (σ. 69-75) του *Χρονικού*. Καταγράφεται η ιστορία του συριανού τρικάταρτου καραβιού, το οποίο η «φουρτούνα τη νύχτα, το καταπόνεσε και τόριξε στην άκρη εκεί της αμμουδιάς».

Το ναυάγιο έδωσε την αφορμή στον Π. Πρεβελάκη, μέσα από την περιγραφή του, να δημιουργήσει μια αλληγορία για την πολιτεία του. Ακολουθώντας «το δίδαγμα της αγιογραφίας», «την υποταγή σε έναν ιερό σκοπό» επένδυσε κάθε εικόνα του με έναν συμβολισμό. Τι συμβολίζει το συριανό τρικάταρτο που καθίζει στην άμμο και «διαγουμίζεται» από το πλήρωμά του;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Β΄ Ομάδα

Δημιουργήστε μία παρουσίαση, που θα περιλαμβάνει στιγμές της σύγχρονης ρεθεμνιώτικης ζωής στο ιστορικό κέντρο της πόλης. Αναζητήστε φωτογραφίες στο διαδίκτυο. Για την παρουσίασή σας, χρησιμοποιήστε το PowerPoint και μετατρέψτε τη σε βίντεο με το πρόγραμμα [iSpring Free](#).

Z. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Στο σενάριο μπορεί να συνδυαστεί η γνωριμία με την παλιά και τη νέα πόλη του Ρεθύμνου, καθώς και να γίνει σύνδεση με την πόλη στην οποία βρίσκεται το σχολείο στο οποίο εφαρμόζεται το σενάριο. Είναι δυνατόν το σενάριο να συνδυαστεί με εκπαιδευτικές εκδρομές, αν όχι στο Ρέθυμνο, λόγω θέσης της πόλης που καθιστά τη μετακίνηση δύσκολη, τουλάχιστον σε πόλεις που μελετώνται εκ παραλλήλου με αυτό. Έτσι, η εφαρμογή του σεναρίου με χρήση ΤΠΕ γίνεται βιωματική δράση.

Το σενάριο μπορεί επίσης να γίνει διαθεματικό και να συνδυαστεί με την Ιστορία ή/και την Τοπική Ιστορία.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η εφαρμογή του σεναρίου απαιτεί εμπειρία τόσο του εκπαιδευτικού όσο και της τάξης στην ανάγνωση ολόκληρου λογοτεχνικού έργου. Συνεπώς, είτε υπάρχει η εμπειρία αυτή είτε όχι, απαιτείται η ορθή διαχείριση του χρόνου. Πιθανώς να πρέπει να επιλεγεί μια άλλη πόλη προς μελέτη, επομένως θα χρειαστούν σημαντικές αλλαγές ως προς τα κείμενα. Το ενδιαφέρον των μαθητών για την πόλη του Ρεθύμνου ενδέχεται να είναι αυξημένο και ζωνρό, αλλά ενδέχεται να συμβεί και το αντίθετο, κρίνοντας από την πρώτη αντίδραση κατά την παρούσα εφαρμογή. Η πρώτη αντίδραση των μαθητών του Ηρακλείου ήταν η απορία «για ποιο λόγο το Ρέθυμνο;», παρότι είναι πόλη γειτονική στο Ηράκλειο και ο Πρεβελάκης ένας προβεβλημένος Κρητικός συγγραφέας.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

—